№ 165 ԿԻՐԱԿԻ, 29 ՅՈՒԼԻՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 29 ՅՈՒԼԻՍԻ № 165

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ.
Օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտ. 1-ը 85 կ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".
Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
291. 50—25 (հ. կ.)

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
համար հարկաւոր է
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱՒԱՐՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Ռուսաց լեզուի և գրականութեան 22 դասի համար.
Դասագինն է 70 րուբլի.
Ուսման վկայականի հետ պէտք է ներկայացնել և բարեկրթութեան վկայական. Դիմել դպրոցիս տեսչին մինչև օգոստոսի 15-ը
Ռոճիկը պիտի ստանայ պաշտօն մտնելու օրից.
(կ.) առ. 508. 4—3 Տեսուչ՝ Ե. ՇԱՀԱԶԻԶ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ
ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ
Առ. և Ա. Մ.
Պահանջեցէք ամենուրեք! ԲՈՒԺԻՉ
„ՆԱՐԶԱՆ" Սեղանատան „ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ № 20."
ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ (աղի-ալկալեան) №№ 4, 4 նոր, 6, 17, 18, 18 բիւվ. 2, 19. ԲԱՏԱԼԻՆԵԱՆ (անփոխարինելի լուծողական). ՍՄԻՐՆՕՎԵԱՆ-ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ (պարունակում է մկնդեղ). ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԼԻՄՈՆԱԴՆԵՐ (վերացնում է տապը). ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԱՂ (փոխարինում է № 17 ջրին).
ՋՐԵՐԻ ԵՒ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԻՆ—ТИФЛИСЪ, Гановская, д. Гургенова, №№ 8—10. Тел. 898.
Գլխաւոր պահեստը Վարչութեան կից՝ Պեատիգորսկում. Պրէյս-կուրանտները ձրի.
(կ.) առ. Դիմել՝ Пятигорскъ, Управленіе водъ. 224. 39—17

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
„Ս. Մ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ և Բ. Գ. ՕՀԱՆԵԱՆ"
ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ,
որի կանոնադրութիւնը Բարձրագոյնս հաստատված է յունիսի 10-ին 1912 թ., սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ Ընկերակցութիւնը յուլիսի 1-ից 1912 թ. ձեռնարկել է իր գործունէութեան 1.200.000 րուբլի դրամագլխով.
Ընկերակցութեան Վարչութիւնը գտնվում է Վլադիկավկազում:
Վարչութեան դիրէկտորներ ընտրված են՝
ՍԵՐԳԷՅ ՄԱՐԿՕՎԻՉ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, ԻՎԱՆ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՀԱՆԵԱՆ,
ԳՐԻԳՈՐ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՀԱՆԵԱՆ և ԻՎԱՆ ԻԼԻՉ ՎԱՎԻԼՕՎ:
Ընկերակցութիւնը կատարում է մանուֆակտուրային ապրանքների մեծաքանակ ու հաստավաճառ առևտուր, և ունի՝

ՄԵԾԱՔԱՆ. ՎԱՃԱՌՔԻ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐ	ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ
ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ	ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ
ԳՐՕԶՆԱՅՈՒՄ	ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ
ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ	ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ
և տօնավաճառներում՝	ԱՐԴՕՆՍԿԱՅԱ կայար.
ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊՐԱՍԿՕՎԷՅԱ գիւղում.
ԳՐՕԶՆԱՅՈՒՄ.	առ. 524. 10—9

ՇԱՄԱԽՈՒ հայոց ծխ. դպրոցի համար հարկաւոր է 25-ական դասի համար 20-ական րուբլի դասագնով հայոց լեզուի և այլ առարկաների համար ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ, Ռուսաց լեզուի համար ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ.
Հասցէն՝ Шемаха, Предсѣдателю Попечит. арм. церк.-прих. школы Артему Доліянцъ.
(առ.) 552 3—1

1912 Թ. ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԲԱՇԽԵԼՈՒ Է ԵՐԵՔ ՄՐՑԱՆԱԿ
ա) Ցանուն տիկին Մ. Մակարեանի՝ լաւագոյն ինքնուրոյն պիէսի համար (50 ր.).
բ) «Ծօբելեանական» (ի յիշատակ ռուսահայ թատրոնի 50-ամեակի) լաւագոյն թարգմանական պիէսի համար (100 ր.).
գ) Ցանուն Ա. Մելիք-Այվազեանի՝ լաւագոյն, ոչ մի տեղ չը ներկայացված ինքնուրոյն պիէսի համար (150 ր.).
Հեղինակները և թարգմանիչները, եթէ ցանկանում են գաղտնի պահել իրանց անուն-ազգանունը, կարող են կեղծ անուն գրել պիէսների վրա, իսկական անուն-ազգանունները գրելով մի փակ ծրարի մէջ, որ կը բացվի միմիայն մրցանակաբաշխ յանձնաժողովի որոշումից յետոյ.
Այս տարի պիէսները ընդունվում են մինչև սեպտեմբերի 15-ը, որից յետոյ ստացված պիէսները քննութեան չեն առնվի.
Մրցանակի կարելի է ներկայացնել միմիայն նոր պիէսներ, այսինքն այնպիսի պիէսներ, որոնք հայ բեմի վրա դեռ չեն ներկայացված կամ առաջին անգամ ներկայացված են վերջին թատրաշրջանում (առաջին և երկրորդ մրցանակներ).
Մրցանակը կարող է յատկացվել լիովին կամ կիսով չափ, նայելով պիէսի գրականական արժանաւորութիւններին.
Մրցանակի արժանացած պիէսի առաջին ներկայացման իրաւունքը պատկանում է Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան և այդ ներկայացման համար վարչութիւնը թարգմանիչներին ոչինչ չէ վճարում, իսկ ինքնուրոյն պիէսների հեղինակներին վճարում է զուտ արդիւնքի 10%-ը.
Այդ իրաւունքը վերապահվում է վարչութեան միմիայն մի տարվայ ընթացքում, սկսած պիէսի ստանալու օրից.
Պիէսները պէտք է ուղարկել վարչութեան նախագահին հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, ул. Паскевича, 1. Т. Н. Іоаннисянцу. Արտասահմանից՝ Tiflis (Russie), rue Paskevitch 1. M.-r Tigran Ioannissian avocat.
առ. (օգ. 5, 19) 550. 3—1

Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրավայից

Թիֆլիսի նահանգապետի կողմից «Кавказъ» լրագրի 1909 թ. ապրիլի 25-ի համարում յայտարարված սանիտարական մասի պարտադիր որոշումների երրորդ կէտը ասում է. «Ներկայ կանոնները հրապարակվելու օրից, երկու տարվայ ընթացքում, բոլոր անեւրում բակերը պէտք է պատշաճաւոր եղանակով լինեն սալայատակված քարով, ցեմենտով կամ ասֆալտով, բացի պարտէզի կամ ծաղկանոցի համար նշանակված և ամայի մասերից. Վերջիններս պէտք է քարէ կամ փայտէ ցանկապատ ունենան և շարունակ մաքուր պահվին».

Ի նկատի ունենալով այն, որ յիշեալ ժամանակամիջոցն անցել է, Քաղաքային Ուպրավան խոնարհաբար խնդրում է այն պ. պ. տնատէրերին, որոնց տներում յիշեալ յօդուածի պահանջները չեն իրագործված, հոգ տանել հինգամսեայ ժամանակամիջոցում, հաշւելով այդպիսին ներկայ տարվայ օգոստոսի 1-ից, կատարելու այդ պահանջները, նախազգուշացնելով՝ որ չը կատարողները պատասխանատւութեան կենթարկվեն.

(առ.) 554. 3—1

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 յուլիսի

Բէյոյ Շտանդարտ.—Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Յուլիսի 27-ին Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց այցելել «Գայդամակ», «Էմիր Բուխարսկի», «Վօյսկօվօյ», «Ամուրեց» և «Ֆինն» ռազմական ականանաւերը. Մանրամասն դիտելուց յետոյ Նորին Մեծութիւնը շքախմբով անցաւ «Շտանդարտ» կայսերական զբօսանաւը, որտեղ նոյն օրը Գանգուտի յաղթութեան առիթով մաղթանք կատարվեց. Թագաւորի կեանքի համար արեւշատութիւն խնդրելու միջոցին տրվեցին պատշաճաւոր պատիւներ».

—

Կրոնշտադտ.—Կէսօրվայ ժամը 2-ին և 53 րոպէին «Կոնդէն» մտեցաւ Կրոնշտադտին. Երբ հասաւ խարխսի ձգելու տեղին, մօտիկ կանգնած «Աւստրիա» յածանաւը ողջունեց նրա գալուստը. «Կոնդէն» պատասխանեց. Խարիսխ ձգելով «Կոնդէն» զարդարվեց դրօշակներով.

Ժամը 6-ին եկան ծովային մինիստրը, ֆրանսիական դեսպանը և ուրիշները «Նէվա» զբօսանաւով. Վերջինս մօտեցաւ «Աւրօրային», որը ի յիշատակ Գանգուտի յաղթութեան զարդարված էր դրօշակներով, և ինքն էլ պարզեց դրօշակները. «Կոնդէից» լրվեցին ռուսական օրհներգի ձայներ. Գրիգորովիչը և «Նէվայով» եկող անձինք գնացին «Կոնդէ» ողջունելու Պուանկարէի գալուստը. Պուանկարէն իր ուղեկիցներով անցաւ «Նէվա» զբօսանաւը, ուր ճաշ տրվեց. Ռուսական և արտասահմանեան թղթակիցներին Պուանկարէն ընդունեց «Կոնդէում».

Պետերբուրգ.—Ի տրիտուր ռուսական բանակի և անկանոն զօրքի 1812 թ. գործած քաջագործութիւնների հիմնըվում են ստիպենդիաներ Կայսերական Տան անդամների անուան՝ զանազան դպրոցներում. Ստիպենդիաները կը տրվեն 1812 թւի պատերազմին մասնակցողների արական սեռի շառաւիղներին, իսկ իգական սեռի շառաւիղներին կը տրվեն այն դէպքում միայն, եթէ նրանց արական սեռից թեկնածուներ չը կան.

—

Պետերբուրգ. — Երկրագործութեան մինիստրութեան կազմած 1913 թւի նախահաշւի համաձայն՝ ազգաբնակութեանը գիւղատնտեսական օգնութիւն հասցնելու համար խնդրվում է 7 միլիոն րուբլի, անցեալ 1912 թւի համեմատութեամբ 2 միլիոնով աւելի, և պատրաստվում է չորրորդ Դումային ներկայացնել մի օրինագիծ հողի պաշտպանութեան, աղբի և սերմերի կեղծումների դէմ մաքառելու համար.

—

Պետերբուրգ.—Վախճանվեց գրականական ֆօնդի կոմիտէի նախագահ Աննենսկին.

—

Ուրալսկ.—Լբիշչենի գաւառի Տամակուդուկ աւանում թոքային ժանտախտ է երևացել. Համաճարակի բոյնը գտնըվում է Կորշինի կօզակների գիւղից 10 վերստ հեռու. Երեք հոգի մեռել են, մէկն էլ հիւանդ է.

—

Պորտ-օ-Պրէնս.—Ազգային պալատի հըրդեհի ժամանակ՝ բոցերին զոհ գնաց Հաիթի հասարակապետութեան նախագահ Լեկօնտը. Հրդեհը առաջ եկաւ հարեան վառօդի կրպակի պայթումից. Վնասված են մի քանի հարևան տներ, մի քանի թնդանօթներ դէն են ձգված իրանց տեղերից. Լուրերին նայելով, սպանվել և վիրաւորվել են 400 հոգի. Ազգաբնակութիւնը սարսափահար դրութեան մէջ է. Նոր նախագահ ընտրելու համար հրաւիրւում է ազգային ժողով.

—

Պորտ-օ-Պրէնս.—Ազգային ժողովը նախագահ ընտրեց գեներալ Տանկրէդ Օգիւստին.

—

Բօխում.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Լօտրինգէնի շախտում ոչնչացել են 103 բանւոր, վիրաւորված են 25.

—

Բրիւսէլ.—Պատգամաւորների պալատը 4 շաբաթվայ ընթացքում ստուգելով լիազօրութիւնները՝ գտաւ նըրանց կանոնաւոր. Պալատի նախագահ է ընտրված Հօրեման. Արտակարգ սեսսիան փակվեց.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 յուլիսի

Խոյ.—Մակուի խանը Խոյ է ուղարկել 300 զինված քիւրդ ձիաւորներ նահանգապետի ձիաւորները ուժեղացնելու, քաղաքը պահպանելու և Րէշէր-Ալիի աւազակախումբը բռնելու համար.

—

Լոնդոն.—Րէյտերի գործակալութեան ասելով, բրիտանական կառավարութիւնը համաձայնութիւն է յայտնել տալ Պարսկաստանին հացեալ աւանսը՝ Պարսկաստանի հարաւում սաեղծված իրերի դրութեան հետ մաքառելու համար աւելի իրական միջոցներ ձեռք առնելու նպատակով.

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 յուլիսի

Ցէտինիէ.—Երէկ Թիւրքական դեսպանը հեռացաւ Չերնոգորիայից.

—

Սալոնիկ. — Սալոնիկի զօրաբանակի 198 օֆիցէրներ որոշում կայացրին կառավարութիւնը համարել ապօրէն և պահանջել պատժելու ալբանների կողմն անցած օֆիցէրներին. Զօրաբանակի պետը պահանջեց, որպէսզի ամեն մէկը իր խնդիրը տայ առանձին և անձամբ. 95 օֆիցէրներ յայտնեցին, որ նրանք պահանջում են միայն պատժել խռովարար օֆիցէրներին, 13-ը մնացին իրանց հին պահանջի վրա անփոփոխ, իսկ 90-ը բոլորովին հրաժարվե-

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏՐԻ
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱԳՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.
Adresse télégraphique SANITAS
Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ
Առաջարկում է
ԻՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ՝
„ԲԷԼԱ" տուալէտային սապօն
„ԲԷԼԱ" հոտաւէտ ջրեր
„ԲԷԼԱ" կրէմ՝ երեսի և ձեռների համար. 553. 1—1

Вѣдомство учрежденій ИМПЕРАТРИЦЫ МАРІИ.
Նոր-Նախիջևանի Գոգոյեան օրիորդաց գիմնազիոնի
Հոգաբարձութիւնը
յայտնում է, որ ընդունելութեան քննութիւնները ստորին, բարձր նախակրթարանները և VII, VI, V, IV, III, II և I դասարանները մտնելու համար սկսվում են օգոստոսի 27-ից.
Գիմնազիոնը հեռաւորների համար ունի նաև օթեան (пансіонъ) բոլոր յարմարութիւններով.
Տարեկան վարձն է՝ 50 ր., իսկ գիշերօթիկներից՝ առաջին տարին՝ 350 ր., միւս տարիները՝ 300 ր.
Խնդիրները ընդունվում են մինչև օգոստոսի 27-ը.
(29) առ. 510. 2—2

ցին որևէ պատանդ անելու։ Համաստատ[illegible] է, որ յեղափոխութեան ներոս Նիազի-բէյը փախել է [illegible] 50 զինուորներով և այժմ [illegible] պաշտպանել [illegible] գալ [illegible] դի[illegible] սահ[illegible]ներով։

Հալէպ.—Թիւրք-չերքեզական միջադէպի [illegible] միջա[illegible] [illegible] status quo-ի [illegible] Բալկաններում։

Սոֆիա.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ առայժմ մայրաքաղաքում հանգիստ է։ Պահակները ուժեղացված են։ Արտակարգ խիստ կանոններ են հրատարակված կարգապահութեան համար։ Զինուորական դրութեան ժամանակ արգելված է կէս գիշերից յետոյ դուրս գալ տներից, մինչդեռ այդպիսի խըստութեան դիմելու արդարացուցիչ անկարգութիւններ չը կան։ Մի շաբաթից յետոյ սկսվում է Ռամազանի տօնը, երբ գիշերները մեծ կենդանութիւն է տիրում. այդ խիստ կանոնների գործադրումը կարող էր գրգռել ուղղափառ Թիւրքերին, ուստի կարծում են, որ տօները սկսվելուն պէս զինուորական դրութեան վերաբերեալ խստութիւնները կը մեղմացվեն։ Հաւատացնում են, որ կարգադրված է Սալոնիկ գալուն պէս կալանաւորել նախկին մինիստրներ Ջաւիդին և Թալէաթին։ Այստեղ սպասում են, որ կալանաւորեն նաև պալատի նախկին նախագահ Խալիլին։ Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն՝ Նիազի-բէյի փախուստի լուրը անհիմն է։

Անհանգստութիւն է պատճառում դեռևս չը հարթված վէճը Չերնոգօրիայի հետ։ Թիւրքաց դեսպանը Ցէտինիէում ըստ երևոյթին դուրս է եկել իր լիազօրութիւնների սահմանից, պահանջելով Չերնոգօրիայից պատասխան 24 ժամվայ ընթացքում. այդպիսի ուլտիմատում առաջադրելու յանձնարարութիւն արված չէ եղել իր կառավարութիւնից։ Բ. Դուռը յոյս ունի, որ Ռուսաստանի բարեացակամ խորհուրդներով խնդիրը կը հարթվի։ Վատացան յարաբերութիւնները Բոլգարիայի հետ Կաչանիկի դէպքերի պատճառով, որտեղ ռումբի պայթիւնից փաստողները եղել են բոլգարներ։ Ըստ երևոյթին ռումբը նետել են դիտմամբ Թիւրք-բոլգարական թշնամութիւն առաջացնելու նպատակով։ Բ. Դուռը համաձայնվել է յարգել էկզարխի խնդիրը Կաչանիկի դէպքերը պարզելու համար ուղարկված քննիչ մասնաժողովին միացնել 2 բոլգար։ Պէտք է յուսալ, որ նոր կառավարութիւնը ամեն ջանք գործ կը դնի խուսափելու Բալկանեան թերակղզու վրա բարդութիւններից։ Գլխաւոր վտանգը կայանում է նրանում, որ բալկանեան պետութիւնները ձգտում են օգտագործելու ներկայ ստեղծված դրութիւնը իրանց համար։

—

Սոֆիա.—Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ կառավարութիւնը վճռել է գրաւել նախկին պատգամաւորների կողմից հրատարակվելիք կոչերը և հեղինակներին ենթարկել զինուորական դատարանի։ Որովհետև «Մ. և Ա.» կոմիտէտի գործունէութիւնը կենտրոնանում է Սալոնիկում, ուստի կառավարութիւնը զինուորական դրութիւն է յայտարարելու այնտեղ։ Կաչանիկին դէպքերի առիթով Բոլգարիայի դեսպանը խոսակցութիւն է ունեցել արտաքին գործերի մինիստրի հետ, հասկացնել տալով որ Բոլգարիայի հասարակական կարծիքը չէ կարող հանգիստ մնալ բոլգարների վիճակի վերաբերմամբ, քանի որ Թիւրքիայում նրանք վայրենութիւնների զոհ են գնում։ Ուստի Թիւրք կառավարութիւնը պէտք է անաչառ քննութիւն նշանակի, յանցաւորներին պատժի և միջոցներ ձեռք առնի, որ այլ ևս չը կրկնվեն այդպիսի ջարդեր։ Մինիստրը խոստացել է, որ կառավարութիւնը առանձին ուշադրութեամբ կը վերաբերվի Կաչանիկի դէպքերին, և երաշխաւորում է քննութեան անաչառութեան մասին։

Հայոց պատրիարքը պատրաստում է մի առաջադրութիւն՝ Բ. Դրանը ներկայացնելու համար Անատօլիում շարունակվող անվերջ կոտորածների և բռնութիւնների մասին։

Թիւրքական Դարդանէլի ռազմանաւերի հրամանատար Ռուսիմ փաշան յետ է կանչված և նրա տեղ նշանակվում է Պաշրի-բէյը։ Նաւաստիների մէջ անբաւականութիւն է տիրում ծովային մինիստրի դէմ, որին համարում են սակաւ ընդունակ։

—

Կ. Պոլիս. — Ալբանիայից ստացված լուրերի համաձայն, ալբանական պարագլուխները կոնտրիբուցիա են նշանակում գրաւված քաղաքների վրա։ Իփէկի ժամանակաւոր նահանգապետ Գակիլի սպանութիւնը վերագրում են կոմիտէտի գործիչներին։

Գիշերվայ ժամը 3-ին Կ. Պոլսում և նրա շրջակայքում զգացվեցին ստորերկրեայ երեք հօրիզոնական ցնցումներ մօտ երկու րոպէաչափ։

Լուրջ վնասներ չը կան։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

—

Պատրիարքարանի պաշտօնական դիրքը

Կ. Պոլիս, 20 յուլիս

Արշարունի պատրիարք դահլիճին փոփոխութենէն գոհ ըլլալու պատճառութիւն մը ունի։

Նախորդ դահլիճին ոգին յայտնի ըլլալով՝ բնական է ոչ-իսլամ ռեէ հասարակութեան պետ գոհունակութեամբ չէր, որ պիտի ողջունէր նոր յեղաշրջութիւնը, որ ի նպաստ ոչ-Թիւրք տարրերու կը կատարուէր երկրին մէջ։

Դահլիճին յայտագրին այն մասերը, որոնք ազգերու առանձնաշնորհմանց կը պատկանին, կարդարացնեն այս լաւատեսութիւնը. սակայն դժբաղդաբար մեր պատրիարքը այս գործելու, պայքարելու շրջանին զրկուած է իր խորհրդական գործակիցներէն։

Վարչական ժողովները կազմալուծուած են։

Ազգային ժողովի վերջին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ վարչութիւնը կազմալուծուած համարելու որոշումը բոլորովին սպաննած է անոնց աշխատելու եռանդը, և պատրիարքին հրաւէրին անոնք չեն պատասխանած դարձեալ այս չորեքշաբթի, որով դարձեալ ոևէ որոշում կարելի չէ եղած տալ։

Արշարունի պատրիարք լքուած է հիմա իր գործակիցներէն և ասիկա աղէտալի կացութիւն մըն է, որուն պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ ազգային ժողովին վրայ, որ այս շաբթուն ալ նիստ չըրաւ կացութեան դարման տանելու համար։

Այս ներքին ողորմելի վիճակին չափ ցաւալի է նաև հայոց համար յունաց տիեզերական պատրիարք Յովակիմ սրբազանի հրաժարականը, որ կը տկարացնէ ոչ-իսլամ տարրերուն հեղինակութիւնը, քանի որ այս փորձ ու պատկառելի ծերունին իր անհատական հեղինակութեամբ և մեծ փորձառութեամբ կչիռ ունեցող վարիչ մըն էր, պատրիարքարաններու գործակցական դիմումներուն ուժ ու ոգի տալու համար։

Յովակիմ պատրիարք յոյն խառն ժողովի հետ ունեցած անհամաձայնութեան մը հետևանօք տուած է իր հրաժարականը, ինչ որ մեզի ուղղակի ցաւ կը պատճառէ, քանի որ յոյն ազգին տագնապն ուղղակի պիտի ազդէ հայոց, զի պատրիարքարանի դիմումները պիտի տկարանան։

Արշարունի պատրիարք այս պայմաններուն մէջ սովորական պարզ դիմումներով, Հայաստանէն ստացած հարստահարութեանց լուրերը Բ. Դրան տեղեկագրելով կը բաւականանայ, պաշտօնական դիրքին մէջ մնալով և աւելի լաւագոյն օրերու սպասելով։

Արշարունի պատրիարք վերջերս իրեն այցելողներուն կը պարզէ կացութիւնը և զօրաւոր վարչութեան մը պէտքը ցոյց կուտայ և պարզապէս կը փափագի, որ արդի վարչութեան յաջորդը կազմուի կարող անձնաւորութիւններէ։ Առանց զօրաւոր վարչութեան մը պատրիարքը ինքզինքն անձեռնհաս կը համարէ բովանդակ պատասխանատուութիւնը տանիլ և միակ անձնական աշխատութեամբ մը գործերը վարել և առաջացնել։

Արշարունի սրբազան սահմանադրական իրաւունք կը համարէ պատրիարքին համար գործել ինքնագլուխ՝ պատասխանատու մնալով վարչութեան, սակայն յետոյ հակակշռող վարչութիւնը պէտք է ուժով վարչութիւն մը ըլլայ և կարող գտնելու։

Վարչութեան տկարութիւնը շատ կը տկարացնէ պատրիարքին դիրքը, որ իրաւամբ ամրանալու կը կարօտի սահմանադրական օրէնքով։

Շառայլ

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՀԵՐՕՍՏՐԱՏՆԵՐԸ

—

Մենք հայերս առհասարակ սիրում ենք ոչ մի բանից յետ չը մնալ, ոչ միայն յետ չենք մնում, այլ մինչև իսկ աշխատում ենք ուրիշ ազգերից էլ առաջ անցնել։

Ոչ միայն առաջ անցնել ենք ուզում, այլ մինչև իսկ մեր խորհուրդներով ու գործելակերպով իբր թէ նկրտում ենք մեզ հարևան պարսիկ, Թիւրք և ռուս ժողովրդին էլ համոզել սահմանադրական և այլ... ականների օգտաւէտութեան մէջ։

Թիւրքիայում, Պարսկաստանում սահմանադրութիւն մտցրինք (sic), շուտով նաև երրորդ հարևան պետութեան մէջ մենք լիակատար... և այլն։

Արդեօք այս ինչ է։

Հերօստրատութիւն չէ՞։

Եւրոպական վեց մեծ պետութիւններից մէկը՝ Իտալիան պատերազմում է Թիւրքիայի դէմ և գրաւում Տրիպոլիսը։ Սահմանից այն կողմը՝ Թայֆան Եւրոպային ուղղված իր Թռուցիկներով բողոքում է Իտալիայի դէմ...

Այս ինչ է արդեօք։

Հերօստրատութիւն չէ՞։

Հապա ինչու Թայֆան չէ բողոքում, որ սահմանադրական Թիւրքիան սահմանադրական Պարսկաստանից գրաւում է զօրքերով Կոտուրը և այլ գաւառները...

Ազատութեան, արդարութեան և հաւասարութեան վայրում՝ սահմանադրական (!?) Թիւրքիայում Թայֆան գոռմռում է եկեղեցիներում միտինգներ, հակառակ մինչև իսկ կաթողիկոսական չը թոյլատրող կոնդակի, և իր նոզկանքը (!?) վիժում մի իբր բարբարոս, անսահմանադրական և այլն և այլն... հարևան կառավարութեան դէմ։

Հերօստրատութիւն չէ՞ այս արդեօք։

Փակվեց Թիւրքական առաջին պարլամենտի նստաշրջանը և արձակվեց։ «Հօրիզոն» լրագրի Պոլսի թղթակցից իմանում ենք, որ Թայֆայական հերոսները առանձին պարծանքով մատնանշում են այն, որ միմիայն հայ մէբուսներն են ամենից լաւ պաշտպանել «աշխատաւորականների շահերը...» Թիւրքական պարլամէնտում։

Հերօստրատութիւն չէ՞ այս արդեօք։

Կարծէք թէ Թիւրքիայի ժողովուրդների և մանաւանդ հայ ժողովրդի համար ամեն ինչ Թիւրքիայում թամամ է... և մնում էր միայն «աշխատաւորականների շահերի» պաշտպանութիւնը, որ յատկապէս յանձն են առնում իրանց վրա հայ մէբուսները, և ուրիշ ոչինչ չեն անում, բացի փքուն ու ճոռոմ ֆրազներով ճառեր արտասանելուց...

Հէնց այս օրերս էլ մեր Թայֆայական հայ մէբուսները, հակառակ ալբան մէբուսների, վստահութեան քուէ են տալիս երիտասարդ-Թիւրքական կաբինէտին, հաստատել ուզենալով՝ որ Թիւրքական Հայաստանում «երջանկութիւնն և անդորրութիւնը կը տիրէ կոր...» շնորհիւ երիտասարդ-Թիւրքական սահմանադրական (sic) կառավարութեան։

Ապա այս ինչ է, եթէ ոչ հերօստրատութիւն։

Բաւական է. այժմ անցնենք սահմանից դէսը և նկարագրենք այս կողմը կատարված հերօստրատական քաջագործութիւնների մասին։

Տօնվում է «Մշակ» լրագրի 40-ամեայ յօբելեանը։ Մի յօբելեան, որ միայն պատիւ կարող է բերել մեզ պէս փոքր ու երկրորդական նշանակութիւն ունեցող ազգի համար։ Եւ այդ առիթով ահա թէ ի՛նչ է տեղի ունենում։

Մի ինչ-որ հալաբարեան ակումբի նորածեփ աւագները որոշում են, որ «Մշակը» չէ կարող արժանանալ իրանց բարձր ուշադրութեան և գնահատութեան և ուրեմն չը պէտք մասնակցել յօբելեանին...

Ex ungue leonem, ex auribus asinum.

Օրինակը վարակիչ է։

Հայ Ուսուցչական Միութեան վարչութիւնն էլ չուզեց յետ մնալ հալաբարեան ակումբի աւագներից և վճռեց չը մասնակցել յօբելեանին։ Ուսուցիչ, ուսուցչութիւն, որ դէմ է գնում և անարժան է համարում մի լրագրի 40-ամեայ գոյութեան տօնումը ողջունել...

Հալաբարեան ակումբի աւագների և Ուսուցչական Միութեան վարչութեան վեբոյիշեալ խնդրում վայելած դափնիները հանգիստ չեն տալիս ուրիշներին։ Դրանց հետևում են մեծ ոգևորութեամբ «Հօրիզոնի» ղեկավարները, Երևանի թեմական դըպրոցի ուսուցչութիւնը և այլն և այլն։

Թիֆլիսում գոյութիւն ունի մի յանձնաժողով, որ ստանձնել է հայ տպագրութեան 400-ամեակի տօնակատարումը։ Միևնոյն ժամանակ կազմված է Էջմիածնում յանձնաժողով, և գրերի գիւտի և տպագրութեան յօբելեանը՝ կաթողիկոսի յատուկ կարգադրութեամբ՝ պէտք է տեղի ունենայ հոկտեմբերի 13-ին։

Թիֆլիսի յանձնաժողովը որոշել է տօնել նոյեմբերի 26-ին։

Եւ ահա այդ յանձնաժողովը փքփքալից բողոքով գոչում է ի լուր ամենեցուն, թէ ինչու մի Կաթողիկոս... և այլն։ Քանի որ իրանք որոշել են տօնել նոյեմբերի 26 ին, բոլորը պէտք է իրանց լսեն և ոչ թէ համարձակվի մի որևէ մէկը, մինչև իսկ Վեհը իրանց դէմ գնալ։

Ցանձնաժողովը մինչև իսկ իրան վիրաւորված է համարում և, ամեն պայմանից ու բանից բարձր հեղինակութիւն համարելով իրան, յայտարարում է, թէ այնու ամենայնիւ ինքը տօնումը կատարելու է նոյեմբերի 26-ին և իր համար ոչ մի նշանակութիւն չունի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի որոշումը։

Կաթողիկոսը պարտաւոր է մինչև իսկ բաւարարութիւն տալ վիրաւորված յանձնաժողովին, ինչպէս ակնարկվում է յանձնաժողովի յայտարարութեան մէջ։

Ահա ձեզ բուն հայ հոգուն պատկանող բնորոշ յատկութիւններից մէկը։

Արդեօք, ընթերցող, սա էլ մի նոր նմուշ չէ՞ հերօստրատութեան։

Եթէ Յունաստանը մի հատ Հերօստրատ ունեցաւ, որը իր անունը պատմութեան մէջ յաւերժացնելու համար հրդեհեց 365 թւին Եփեսում Դիանայի տաճարը, հայերս, ինչպէս երևում է, ընդունակ ենք Հերօստրատներ դիւժիններով տալու։

Կալխաս

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՑԱՒԵՐԻՑ

XIV

Գրական ֆոնդ

«Հաւը երազում կուտ է տեսնում», ասել է հայկական առածը։ Ու հետևելով հայ իրականութեան մէջ առաջացած վերջին խոշոր դէպքերին, հայ գրողների համար էլ կարելի է այս առածը ձևակերպել՝ «հայ գրողը երազում ֆոնդ է տեսնում»։

Այո, նա իր կոպիտ փայտաների մէջ պառկած, խարխուլ, քարուքանդ՝ անունով միայն սենեակ, այլ աւելի շուտ բնի մէջ՝ ժպիտը երեսին տեսնում է, որ արդէն անցել են նեղութեան, չարքաշ ստրկութեան անտանելի պահով օրերը, երբ նա ահը սրտին սպասում է ամեն րոպէ, որ քաղցը, ցուրտը, հիւանդութիւնը ու թշուառութեան միւս բոլոր հարազատ զաւակները դէպի իրան են պարզելու իրանց նետերը։ Այո, անցել է այդ ժամանակը, այժմ լեռան ետևից դուրս է եկել քնքոյշ տաք արևն ու աւետում է թմրած երկրին, մերկացած ծառերին ու դաշտերին, որ էլ չը կայ ձմեռ, մանուկ գարունն է արդէն եկել։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԵՔԻԱԹՆԵՐ

(Մաքսիմ Գօրկիից)

—

Եթէ կեանքը այնպէս է դարձել, որ մարդը այլ ևս չէ կարողանում իր պապերի ոսկորներով պարարտացրած հողի վրա մի կտոր հաց գտնել և կարիքից հալածված, սիրտը պնդացրած հեռանում է դէպի հարաւ՝ դէպի Ամերիկա, մի ամսվայ ճանապարհ հեռու իր ծննդավայրից. եթէ կեանքը այդպէս է, ի՛նչ էք կամենում դուք մարդուց։

Ով էլ որ լինի, այդ միևնոյնն է։ Նա, ինչպէս մի մանուկ, կտրված մօր կրծքից, օտարութեան գինին դառն է նրա համար և սիրտ չէ ուրախացնում. բայց թունաւորում է նրան կարօտով. դարձնում է նրան ճկուն, և այդ ծննդավայրից դուրս պոկած սիրտը, ինչպէս սպունգը ջուրը, ագահօրէն ծծում է ամեն մի չարիք, ծծում է մռայլ զգացումներ։

Մեզանում Կալաբրիայում երիտասարդները Ամերիկա գնալուց առաջ ամուսնանում են... կարելի է նրա համար, որպէսզի դէպի կինն ունեցած սիրով, աւելի վառ սիրով կապվեն ծննդավայրի հետ. չէ՞ որ կինը նոյնպէս քաշում է դէպի ինքը, ինչպէս և ծննդավայրը, և ոչինչ այնպէս լաւ չէ պահպանում մարդուն օտարութեան մէջ, քան յետ կանչող սէրը դէպի մայր հողի կուրծքը, դէպի սիրեցեալի գիրկը։

Բայց այդ հարսանիքները բազմից հալածվածների համար համարեա մշտական լինում են նախաբաններ բազմի սոսկալի դրամաների, արեան և վրէժառութեան, և ահա ինչ պատահեց մօտիկ անցեալում Սեներկիա համայնքում, որ ընկած է Ապեննների ստորոտում։

Այդ պարզ և սոսկալի պատմութիւնը, որ կարծես Աստուածաշնչի երեաններից է վերցված, պէտք է սկսել հեռուից, մեր օրերից հինգ տարի առաջ։

Սարաչենա փոքրիկ գիւղում ապրում էր Էմիլիա Բրակկէ գեղեցկուհին. նրա մարդը գնացել էր Ամերիկա, և նա ապրում էր սկեսրոջ տանը։ Առողջ, ժիր, աշխատաւոր, նա հիանալի ձայն և ուրախ բնաւորութիւն ունէր, սիրում էր ծիծաղել, հանաքներ անել, և, մի քիչ իր գեղեցկութեամբ նազ անելով, խիստ գրգռում էր գիւղական պատանիներին և լեռների անտառապահներին։

Կատակ անելով, սակայն, նա կարողանում էր պահպանել ամուսնացած կնոջ պատիւը. նրա ծիծաղը զարթեցնում էր շատ քաղցր երազներ, բայց ոչ ոք չէր կարող պարծենալ իր յաղթութեամբ։

Բայց դուք գիտէք, որ աշխարհում ամենից աւելի նախանձից տանջվում են սատանը և պառաւը. Էմիլիան ունէր սկեսուր, իսկ սատանը այնտեղ է, որտեղ կարելի է չարիք նիւթել։

— Դու շատ ես ուրախ երևում առանց մարդուդ, սիրելիս,—ասում էր պառաւը,— ես, երեխ, կը գրեմ այդ մասին Նայի՛ր, ես հետևում եմ քո ամեն մի՛ քայլին, յիշիր քո պատիւը, մեր պատիւը...

Սկզբում Էմիլիան մեղմութեամբ համոզում էր սկեսրոջը, որ նա սիրում է իր մարդուն, որ նա յանդիմանութեան արժանի չէ։ Իսկ պառաւը աւելի և աւելի վիրաւորում էր նրան իր կասկածներով և, սատանից դրդված, սկսեց աջ ու ձախ բարբաջել, թէ հարսը ամօթը կորցրել է։

Էմիլիան, այդ լսելով, վախեցաւ և սկսեց աղաչել այդ կախարդին, որ նա նրան չը սպանէ իր խօսքերով, երդվեց, որ ինքը երբէք չէ դաւաճանել իր մարդուն, մինչև անգամ մաքով չէ անց կացրել մեղանչելը.

բայց պառաւը չէր հաւատում։

— Գիտեմ,—ասում էր նա,—չէ՞ որ ես էլ ջահել եմ եղել, գիտեմ այդ խոստումների գինը։ Ո՛չ, ես արդէն գրեցի որդուս, որ նա շուտով վերադառնայ և վրէժխնդիր լինի իր պատւի համար։

— Գրեցի՞ր,—մեղմօրէն հարցրեց Էմիլիան։

— Այո։

— Լաւ...

Մեր տղամարդիկ խանդոտ են, ինչպէս արաբները. Էմիլիան զգում էր, թէ ինչ էր սպառնում նրան մարդու վերադարձը։

Հետևեալ օրը սկեսուրը գնաց անտառ չոր ճիւղեր հաւաքելու, իսկ Էմիլիան հետևեց նրան, շորի տակ պահելով կացինը։ Գեղեցկուհին ինքը գնաց ոստիկանատուն և յայտնեց, որ ինքը սպանել է սկեսրոջը։

— Լաւ է մարդասպան լինել, քան անտակի անուն վաստակել, երբ անարատ ես,— ասում էր նա։

Նրա դատը մի յաղթանակ էր Էմիլիայի համար, համարեա բոլոր տեղացիք վկայեցին նրա անմեղութիւնը, իսկ շատերը արտասուքով յայտնում էին.

— Նա անմեղ է, նա ի զուր դժբաղդացաւ։

Միայն արքեպիսկոպոս Կօցցին ձայն բարձրացրեց դժբաղդ Էմիլիայի դէմ. նա չէր ուզում հաւատալ, որ նա անմեղ է, համոզում էր ժողովրդին, որ պահպանեն ժողովրդի մէջ հին բարքերը, զգուշացնում էր նրանց, որ նրանք յոյների պէս չը սխալվեն, որոնք գրաւվելով գեղեցկութիւնից՝ արդարացրին Ֆրինային, որը վատ բարքի տէր էր. ասաց ինչ որ պարտաւոր էր ասելու, և շնորհիւ դրան Էմիլիային գատապարտեցին չորս տարվայ հասարակ բանտարկութեան։

Էմիլիայի մարդու համագիւղացի Դօնատօն նոյնպէս ապրում է ովկիանոսի միւս կողմում, թողնելով ծննդավայրում իր գեռատի կնոջը, պարապելու Պենսիլվանիայի անուրախ աշխատանքով—հիւսել երազներ կեանքի մասին և չայրել։

Եւ ահա Դօնատօն, երեք տարի սրանից առաջ, նամակ է ստանում իր մօրից. մայրը յայտնում է, որ իր կինը՝ Թերեզան անձնատուր է եղել հօրը՝ իր մարդուն և ապրում է նրա հետ։ Տեսնում էք, որ կրկին սատանը և պառաւը միասին են։

Դօնատօն տոմսակ է վերցնում և առաջին իսկ շոգենաւով հասնում է Նէապօլ և երկնքից իջածի պէս յայտնվում է գիւղում։

Կինը և հայրը ապշած մնացին, իսկ նա՝ մռայլ ու կասկածոտ՝ առաջին օրերում իրան հանգիստ էր պահում, կամենալով ստուգել մատնութեան ճշմարտութիւնը. նա լսեց Էմիլիա Բրակկոյի պատմութիւնը. փաղաքշում էր կնոջը և մի քանի ժամանակ նրանք կարծես մեղրամիսն էին ապրում։

Մայրն աշխատեց նրա լսելիքը թունաւորել, բայց նա կանգնեցրեց նրան։

— Բաւական է։ Ես ուզում եմ ինքս ստուգել քո խօսքերի ճշմարտութիւնը. մի խանգարիր ինձ։

Համարեա ամառվան կէսը այսպէս անցաւ խաղաղ ու հանգիստ, դուցէ և այդպէս անցնէր ամբողջ կեանքը, բայց որդու կարճ-ժամանակեայ բացակայութեան ժամանակ հայրը նորից սկսեց հարսին անհանգստացնել. նա դիմադրում էր վաւաշոտ ծերունին, որ շատ շուտ էր զրկվել դեռատի մարմինը վայելելուց. նա չարացաւ հարսի վրա և վճռեց վրէժխնդիր լինել։

— Դու կը կորչես,—սպառնում էր նրան։

— Դու նոյնպէս,—պատասխանում էր հարսը։

Մեզնում քիչ են խօսում։

Մի օր յետոյ հայրը ասաց որդուն.

— Գիտես, որ քո կինը անհաւատարիմ է գտնվել դէպի քեզ։

Որդին զուարթացած նայելով ուղիղ հօր աչքերին՝ հարցնում է.

— Ունի՞ս փաստեր։

— Այո։ Նրա փաղաքշանքը վայելողները ինձ ասացին, որ նրա փորի տակ մեծ գորտնուկ կայ. ճիշդ է։

— Լաւ,—ասաց Դօնատօն.—Քանի որ դուք, իմ հայրը, ասում էք, որ նա մեղաւոր է, նա կը մեռնի։

Հայրը անամօթաբար գլուխը թափահարեց։

— Այո, այո։ Անառակ կանանց պէտք է սպանել։

— Եւ տղամարդկանց,—ասաց հեռացող Դօնատօն։

Նա գնաց կնոջ մօտ, դրեց իր ծանր ձեռները նրա ուսին...

— Լսի՛ր, գիտեմ, դու ինձ դաւաճանել ես։ Ի սէր այն սիրոյ, որ ապրում էր մեր մէջ մինչև քո մեղանչելը, ասա՝ ծուռ հետ։

— Ահա,—կանչեց կինը,—դու կարող էիր այդ իմանալ միայն քո անիծեալ հօրից. նա միայն...

— Այո,—ասաց Դօնատօն, և աչքերը լցվեցին արիւնով։

— Նա գրաւեց ինձ բռնի ուժով, սպառնալիքներով, բայց թող ճշմարտութիւնը խօսվի մինչև վերջը...

Նա խեղդվում էր. մարդը թափահարում էր նրան։

— Խօսի՛ր։

— Ա՛խ, այո, այո,—շնչաց յուսահատ կինը.—մենք՝ ես և նա ապրում էինք իբրև մարդ ու կին երեսուն-քառասուն անգամ...

Դօնատօն տուն վազեց, առաւ հրացանը և դաշտ սլացաւ, ուր հայրն էր գնացել. այնտեղ նա ասաց բոլորը, ինչ որ կարող էր ասել տղամարդը տղամարդուն այդպիսի րոպէին, և երկու գարկով սպանեց նրան, թքեց դիակի վրա, փշրեց գլուխը։

Ասում են, որ երկար ժամանակ, երբ ծաղրում էր վիւկը և որպէս թէ նրա մէջքին իր վրէժառութեան պարն է պարել։

Այո, մանուկ գարունն է եկել, ու այնպէս քաղցր ժպտում է...

Գրողը երազում ծիծաղում է, ուրախ է հնչում այդ ծիծաղը, որովհետև էլ չը կայ վիշտ, նեղութիւն, չարքաշութիւն. այժմ նա ապահով է, նա էլ չէ վախենում դաժան քաղցից ու ցրտից...

«Հայը երազում կուտ է տեսնում», «հայ գրողը՝ ֆոնդ»...

Բայց ինչ. միթէ հէնց պէտք է այդպէս էլ միայ երազը երազ, երբէք, երբէք իրականանալու չէ։

Ո՛չ, այս տարին արդէն եկել է այդ երազի վերջակէտը դնելու, որ էլ չը շարունակվի, որ արդէն երազը կատարվել է, որ արդէն լրացել է կախարդի նշանակած ժամանակը և եկել է երազի իրականանալու օրը։

Անխիղճ էր կախարդը. նա երկար, շատ երկար ժամանակ էր նշանակել, բայց էլի հայ գրողը սպասեց, համբերեց ու հասաւ այդ երջանիկ օրվան։

400 տարի է, քիչ չէ. ու հայ գրողը խեղճ, չարքաշ, հալիւ-հալ ձնչելով հասել է իր փափագած, խնամած քաղցրիկ երազի իրականացման ժամին։

Եկել է ժամը, երբ արդէն հայը վերջապէս կարող է պարզ ճակատով, ազատ-համարձակ կանգնել ու լիաբերան ասել՝ «Մենք կուլտուրական ենք»։

Մի ազգ այն ժամանակ միայն կարող է կուլտուրական կոչվել, երբ նրա մտաւոր շուկան հարուստ է, երբ մտաւորականութիւնն է, որ բնորոշում է նրա արժանապատուութիւնը, նրա առաջադիմութեան սահմանները։ Եւ այն ժամանակ է այդպէս լինում, այն ժամանակ է գալիս ինքնուրոյն արժանապատուութեան օրը, երբ այդ ազգը ապահովելով իր մտաւոր մշակներին՝ նրանց թևեր է տալիս իրանց թռիչքները զօրեղելու։

Այդպէս է ամբողջ Եւրոպան, այդպէս են բոլոր ազգերը կուլտուրական անունը վաստակել։

«Մշակն արժան է վարձոյ իւրոյ». ահա թէ ինչը հասկանալով բոլոր այդ ներկայումս լուսաւոր կոչվող ազգերը բառացի կատարումն են տուել։

Ու ահա եկել է այն օրը, երբ հայը իր 400-ամեայ բաւական աչքի ընկնող գրականութեամբ, համարձակօրէն ծածանէ իր դրօշը, այսինքն կատարէ իր պարտքը, մշակին իր վարձը տայ։

Հասել է ժամը, երբ գրողը իրան պէտք է բոլորովին ազատ համարէ կեանքի կենսական պահանջների կատարման համար ժամանակ մսխելուց, երբ նա այլևս ոչընչով չը պէտք է կապվի առօրեայ մանրիկ հոգսերի հետ, այլ բոլորովին ազատ՝ ուղղէ իր թռիչքը դէպի հեռուները, դուրս կորզելով գրական եթէ ոչ գոհարներ, գոնէ պատուաբեր երկեր, հայ մտաւոր սեղանի վրա դնելու։

Կասեն, թէ այժմ էլ այդ նոյնը կարող է անել հայ գրողը... բայց բազմիցս անգամ կրկնվածները թէ, թէ ինչու չի կարող։ Կարծում եմ, այդ ամենին պարզ, հասկանալի իրողութիւնը մեր արժանապատուութիւնը չը պէտք է թոյլ տայ, որովհետև իւրաքանչիւր անգամ լսելով այդ իրողութիւնը, մենք պէտք է կարմրենք՝ այնքան չենք կատարել մեր պարտքը ու այնքան ստութիւն, կեղծիք, անխղճութիւններ են թաղնված դրանց տակ։

Արժանապատուութեան մասին խօսել կարող են միմիայն այն ազգերը, որոնք կատարում են իրանց պարտքը։

Եկել է ժամը, որ մենք էլ մեր պարտքը կատարելով՝ իրաւունք ունենանք մեր արժանապատուութեան մասին ձայն բարձրացնելու։

Տպագրութեան 400-ամեակը իւրաքանչիւր հայ մարդու տօնն է, իւրաքանչիւրն իր պարտքն ունի կատարելու։

Ու ահա հէնց այդ մտաւորական տօնն է, որ պէտք է գայ լուծելու «մշակն արժան է վարձոյ իւրոյ»-ն, որ պէտք է վարձատրվի մտաւորականի սպասաւորը, անդուլ մշակը։ Նա պէտք է վերջապէս այդ օրը ստանայ իր արնագինը, որովհետև իր արիւնով է սնուցել մեր մտաւոր անդաստանը։

Անտարակոյս ենք, որ «գրական ֆոնդի» գոյութիւնը ապահովված է։

Տպագրութեան ֆոնդը, ասացինք, իւրաքանչիւր հայ մարդու տօնն է. այդ արդէն զերծ է առարկութիւններից. և որովհետև այդպէս է, ուստի պէտք է տօնի կատարումն էլ դնել այնպիսի լայն հիմունքների վրա ու այնպէս ծրագիր մշակել, որ տօնը համազգային լինի ու իրաւունք ունենանք ասելու, որ այդ տօնը իւրաքանչիւր հային է պատկանում և ոչ մի քանի ընտրեալների կամ մի որևէ վայրի։

Հայ գրականագէտը ժպտում է, որովհետև երազի իրականացման համար կախարդի նշանակած, ժամանակաշրջանը լրացել է։

Եկել է ժամը, որ մենք մինչև այժմ մեզ կուլտուրական անուանելու գրաւականը տանք։

Արշալոյս Տէր-Յովհաննեան

Հ ա ն դ ա մ է ջ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

Ժողովրդի լուսաւորութեան գլխաւոր ֆակտօրներից մէկը ժողովրդական ընթերցանութիւնն է։ Մեր բուն ժողովուրդը՝ մասամբ դեռ ևս խաւար է. նա չէ սիրում գիրք, լրագիր կարդալ. դեռ ևս գիրքը, լրագիրն այնպիսի պահանջ չէ մասսայի համար, ինչպէս հացն և ջուրը։

Փոքրերի համար անթիւ դպրոցներ, մեծերի համար ժողովրդական ընթերցանութիւններ, թատրոն, դասախօսութիւններ, գրադարան-ընթերցարաններ,—ահա անշեղ ուղղութիւնը, որին պէտք է հետևենք մենք՝ լուսաւորութեան ջահը առաջ տանելով։

Փորձերը ցոյց են տալիս, որ մեր ժողովուրդը, թէև դանդաղ, ընտելանում է կեանքի նոր և նոր երևոյթներին։ Պէտք է կազմակերպել գիւղերում կանոնաւոր ժողովրդական ընթերցանութիւններ, որոնք թէև սկզբում աղքատիկ կը հանդիպեն, սակայն ժամանակի ընթացքում կը զարգանան և բեղմնաւոր պտուղ կը տան։

1893 թ. ես ուսուցիչ էի Լօռու վիճակի Հայ-Գեռագեռ գիւղում։ Կիրակի օրերը ես հաւաքում էի գիւղացիներին դպրոցում և կարդում էի ժողովրդական մատչելի գրքոյկներ կարևոր բացատրութիւններով։ Գիւղի գզիրը կիրակի առաւօտները ման էր գալիս փողոցներով և բարձրաձայն կանչում. «Ա՛յ ժողովուրդ, թօփ եկէք (հաւաքվեցէք) շկօլում, վարժապետը գիրք է կարդալու»։

Ընթերցանութիւններին ներկայ էին լինում 60—70 գիւղացիներ, որոնք ուշադրութեամբ լսում էին և համակրական կամ հակակրական բացականչութիւններ էին անում, ի նկատի ունենալով գրքի հերոսների կատարած լաւ կամ վատ գործը։ Յիշում եմ, մեծ տպաւորութիւն թողեց գիւղացիների վրա Զելինսկիի «Զրոյցներ հողի մասին» գիրքը։ Նախ քան ընթերցանութիւնը, գիւղի երիտասարդներն երգում էին մի քանի երգ։ Եւ ես ոչ թէ խոչընդոտների հանդիպեցի, այլ տանուտէր Զ. Դէմիրճեանը մեծ համակրանքով էր վերաբերվում և քաջալերում ինձ։

Այսպիսի ժողովրդական ընթերցանութիւնները պէտք է կազմակերպեն մեր գիւղական ուսուցիչները գիւղերում կիրակի օրերը, կանոնաւոր թոյլտուութիւն ստանալով իշխանութիւնից։ Այդ ընթերցանութիւնները պէտք է լինեն ձրի, տեղի ունենան կարևոր մեկնութիւններով և վերջը ամփոփում կարդացածի։

Նորերս կարդացինք, որ Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը ցանկանում է կազմակերպել շրջիկ թատրոն՝ գիւղերում ներկայացումներ տալու համար։ Սրան հարկաւոր է աւելացնել և ժողովրդական ընթերցանութիւններ։

Գիւղում միակ խմբակցիչը հայ ուսուցիչն է։ Ծիշդ է, աննախանձելի է հայ ուսուցչի վիճակը, այնու ամենայնիւ ուսուցիչները, բացի իրանց պատրաստութիւններից, իրանք պէտք է վերցնեն և չափահասների լուսաւորութեան գործը։ Շաբաթական 2—3 ժամ աւելորդ աշխատանքը նրանց բարոյապէս կը վարձատրէ։ Թող մեր ուսուցիչները միշտ յիշեն գերմանական այն ասացուածքը, թէ «Ֆրանս-պրուսական պատերազմում յաղթեցին տարրական գերմանական ժողովրդական ուսուցիչները»։

Ց. Ք. Գրիգորեան

Ցարսկիէ-Կոլօցի

ԳԾԵՐ ԱՄԱՌԱՆՈՑԻ ԿՅԱՆՔԻՑ

II

Ամառանոցային անսպառ, տաղտկալի, բացասական գունաւորումներով անչափ հարուստ կեանքում որոշ մտաւոր թարմութիւն, կենսուրախութիւն և գեղարուեստական կուլտուրական հոսանքներ են ներս բերում սեզօնի պարբերական ներկայացումները, եթէ նրանք դրված են լինում կանոնաւոր, խելացի հիմունքների վրա և ունենում ընդունակ ու բարեխիղճ ղեկավարներ։

Արդարութիւնը պահանջում է խոստովանվել, որ այս տարի գաւառական թատրոնը, շնորհիւ Ոսկանեան ամուսինների անսպառելի եռանդը, թափած անվերջ ջանքերի, ընդունակութեան և օրինակելի աշխատասիրութեան, երբ խոսական կոչման բարձրութեան վրա է, ծառայում է իր անմիջական նպատակին և որոշ չափով պաշտպանված է գանազան անկոչ, «վաստակաւոր» և կասկածելի դերասանների էքսպերիմենտներից և մահացու անդամահատութիւններից։

Այնտեղ, ուր կայ անկեղծ սէր դէպի արուեստը, անծայր հոգատարութիւն ստանձնած պարտականութիւնը և գովելի հետաքրքրութիւն, այնտեղ և կը լինի փայլուն առաջդիմութիւն, բեղմնաւոր արդիւնք և եթէ ոչ նիւթական, գոնէ բարոյական վարձատրութիւն։

Մինչև այժմ Ոսկանեանի խումբը խաղացել է «Բաղդասար Աղբար», Օստրովսկիի «Բէլուգինի Ամուսնութիւնը», «Ալբարդը», «Թըպֆուն», «Մեծապատիւ Մուրացկանները» և «Մարդկութեան Բարբարները»։ Բոլոր պիէսները խելացի բովանդակութեամբ, ժամանակակից և գաւառի կեանքին ու ներկայ պահանջներին չափազանց համապատասխան։

Ոսկանեանը համարեա բոլոր պիէսներում մեծ աջողութեամբ կատարել է կենտրոնական, պատասխանատու դերերը։ Նրա ստեղծած տիպերը եղել են շատ բնական, ինքնուրոյն, բնորոշ և հոգեբանօրէն միանգամայն ճիշդ։ Ոսկանեանը թողել է երիտասարդ, բայց բաւականին փորձված, անծայր բարեխիղճ և զարգացած, շնորհալի դերասանի տպաւորութիւն։

Հերոսուհիների ծանր դերը հիանալի տարել է տ. Արուս-Ոսկանեան։

Զը նայած յարգելի տիկինը դեռ ևս սկսնակ դերասանուհիներիցն է, բայց և այնպէս նրա խաղը մտածված, մշակված և առողջանութիւնը ներդաշնակ.

Խմբի միւս ոյժերից արժանի են ուշադրութեան Կոստանեան ամուսինները և սիրողներից Սամուէլը, որոնց խաղը միշտ էլ եղել է բաւարար և տեղ-տեղ նոյնիսկ լաւ։

Ընդհանուր անսամբլը շատ պիէսներում եղել է տանելի և այդպիսով նպաստել է ներկայացումների աջողութեան։

Գաւառական թատրոնը, այդպիսի բարենպաստ, հաղուագիւտ պայմաններում պէտք է ստեղծէր հասարակութեան մէջ որոշ հետաքրքրականութիւն և կարողանար գրաւել նրա աւելի գիտակից, աւելի զգայուն և աւելի պարտաճանաչ տարրին։

Հասարակութեան թատերասէր մասը պարտական էր շարունակ յաճախել ներկայացումները, տեսնէր, լսէր մեր շնորհալի ոյժերին և այդպիսով նիւթապէս ու բարոյապէս խրախուսէր մեր մայրենի բեմի չարքաշ մշակներին։

Դժբաղդաբար մեր անկուլտուրական յետամնաց հասարակութիւնը իր սառնասրտութեամբ և քար անտարբերութեամբ պատրաստ է խեղդել, ոչնչութեան դատապարտել բոլոր առաջադիմական քայլերը և յուսահատութեան մատնել իր լաւագոյն գործիչներին։

Մեր անպարտաճանաչ հասարակութեանը կարելի է թատրօն քարշ տալ մեծադղորդ բեկլամների և քաղաքացիական իրաւունք ստացած մուրացկանութեան և այլ ստոր միջոցներով, որոնց անխտիր գործադրելու համար պահանջվում է, որ գործիչը կանգնած լինի բարոյական ստոր մակարդակի վրա։

Բայց չէ՞ որ հասարակական ուղղամիտ, անկաշառ, երդուեալ գործիչը՝ ինչպիսի դժընդակ, անտանելի պայմաններում էլ ընկած լինի՝ դարձեալ չի դիմի նուաստացնող կօմպրօմիսի և պատրաստ է ամեն տեղ, ամեն ժամանակ աշխատել, տանջվել յանուն իր պաշտած գաղափարի և միշտ բարձր, մաքուր պահել նրա դրօշակը։

Այդ փոքրաթիւ, բայց անչափ մաքուր, համեստ, անկեղծ գործիչներիցն են Ոսկանեան ամուսինները։

Նրանք, յանձն առնելով նիւթական ամեն տեսակ նեղութիւններ, չարունակում են նոյն ոգով և եռանդով գաւառական թատրոնի վսեմ գործը, հաստատ համոզված լինելով, որ ապագայում անպայման անհետանալու է հասարակութեան ներկայ ապատիան և այդպիսով գեղարուեստը կենսական պահանջ դառնալով, թատրոնը կունենայ յաճախորդների մի խոշոր կօնտինգենտ, որը թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս կը վարձատրէ իր բեղմնաւոր գործիչներին։

Մ. Ղազարեան

Մեծ-Ղարաքիլիսա

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ «Մշակի» ներկայ համարին կցված է յօբելեանական կիսաթերթ № 15, որի մէջ զետեղված է մի մասն՝ մինչև օրս լոյս չընծայված՝ այն բազմաթիւ ուղերձների և շնորհաւորականների, որ խմբագրութիւնս ստացել է «Մշակի» 40-ամեայ գործունէութեան յօբելեանի առիթով։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է Թիֆլիսի քաղաքագլխին հոգ տանել շուտով ներկայացնելու քաղաքի 1912 թւի կլ և մուտի նախահաշիւը տեղական տնտեսութիւնների վերաբերեալ գործերի գլխաւոր վարչութեան քաղաքային տնտեսութեան բաժնին, ֆինանսների մինիստրութեանը և Կովկասի Փոխարքային։

✦ Երէկ, առաւօտեան ժամը 4 և 10 րօպէին Թիֆլիսում զգացվեց բաւական ուժեղ երկրաշարժ, որ տևեց մօտաւորապէս 2 վայրկեան։

✦ Սեպտեմբերի վերջերին Թիֆլիսում գումարվելիք կովկասեան բամբակագործների համագումարի նախապատրաստութիւնները սկսված են արդէն. ուղարկվում են հրաւէրներ բոլոր բամբակագործներին, մանագէտներին և բամբակի առևտուրով պարապվողներին։ Միևնոյն ժամանակ բամբակի մշակութեան հրահանգիչներին և մասնագէտներին ուղարկվում են ծրագիրներ ուսումնասիրելու զանազան շրջանների բամբակագործութեան արդի վիճակը։

✦ Յուլիսի 26-ին տեղի ունեցաւ քաղաքային դումայի տնտեսական մասնաժողովի նիստը հացի և մսի սակագինը վերաքննելու համար։ Մասնաժողովը իրան ներկայացված հաշիւներից և բիւլլետէններից նկատեց, որ ալիւրի գինը էժանացել է իւրաքանչիւր տոպրակին 75 կոպէկով։ Զը նայելով հացավաճառների խնդրին՝ թողնելու նախկին սակագինը, մասնաժողովը այնու ամենայնիւ որոշեց պակասեցնել հացի բոլոր տեսակների սակագները, նշանակելով փուռերի համար առաջին տեսակը 4 կոպէկ, երկրորդը՝ $3^1/_2$ և երրորդը՝ 3 կոպէկ։ Սև հացի գինը թողնվում է նոյնը՝ ֆունտը 3 կոպէկ։ Թոնիրների հացի համար սահմանվում է առաջին տեսակը՝ $4^1/_2$ կոպէկ, երկրորդը՝ 4 կ. և երրորդը՝ $3^1/_4$ կոպ.։ Լաւաշ հացի համար՝ առաջին տեսակը՝ $4^1/_2$ կ., իսկ երկրորդ տեսակը 4 կոպ.։ Այնուհետև մասնաժողովը քննելով շուկայ բերվող անասունների գների վերաբերեալ տեղեկութիւնները՝ որոշեց պակասեցնել մսի սակագինը ևս, սահմանելով՝ տաւարի մսի համար 11 կոպ. ֆունտը, ոչխարինը՝ 13 կոպ., գառանը՝ 14 կոպէկ, թողնելով գոմէշի մսի սակագինը անփոփոխ՝ 7 կոպէկ ֆունտը։

✦ Քաղաքագլխի պաշտօնակատարը դիմել է Թիֆլիսի նահանգապետին՝ խնդրելով թոյլ տալ օգոստոսի 3-ին հրաւիրելու դումայի արտակարգ նիստ ծառայողների հանգստի վերաբերեալ հրատարակված պարտաւոր որոշումները վերաքննելու համար։

✦ Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի կառավարիչը խնդրում է մեզ յայտնել ի գիտութիւն հասարակութեան, որ առաջիկայ օգոստոսի մէկից Թիֆլիսի հեռախօսական կենտրոնական կայարանի շինութեան մէջ (Վօեննայա փողոց, № 4) ընդունվելու են հասարակ ու ապահովեցրած նամակներ ու բանդերօլով ուղարկվող թղթակցութիւններ, նմանապէս վաճառվելու են պօստային ու գերբօվի մարկաներ, մուրհակներ և ակտային թղթեր, մինչև սեպտ. 1-ը հասարակ օրերը՝ առաւ. ժամը 8-ից մինչև 1-ը և կէսօրից յետոյ ժամը 4—6-ը, տեղական ժամերով, իսկ սեպտեմբերի 1-ից յետոյ առաւօտեան ժամը 8—2-ը և կէսօրից յետոյ 4—6-ը։ Տօն օրերին՝ առաւօտեան ժամը 8—10-ը։

✦ Թիֆլիսի այգեգործական դպրոցի կառավարիչ Մելիան դիմել է Կովկ. կայսեր. Գիւղատնտ. Ընկերութեանը՝ խնդրելով հը-

---

Ցետոյ նա գնաց կնոջ մօտ, ասաց նրան հրաժեշտ լցնելով.

— Հեռացիր չորս քայլ և աղօթիր...

Կինը լալիս էր, աղերսելով որ խնայէ կեանքը։

— Ոչ,—ասաց նա,—ես վարվում եմ այնպէս, ինչպէս արդարութիւնն է պահանջում և ինչպէս կը վարվէիր դու ինձ հետ, եթէ ես մեղանչած լինէի...

Նա գնդակահարեց նրան թռչնի նման, յետոյ գնաց անձնատուր լինելու իշխանութեանը. և երբ նա անցնում էր գիւղի փողոցով, ժողովուրդը ճանապարհ էր տալիս նրան, և շատերն ասում էին.

— Դու վարվեցիր՝ ինչպէս վայել է ազնիւ տղամարդուն, Դօնատօ։

Դատի ժամանակ նա պաշտպանվում էր մռայլ էներգիայով, անպաճոյճ հոգու կապիտ ճարտասանութեամբ։

— Ես կին եմ առնում, որպէսզի նրա և իմ սիրուց զաւակ ունենամ, որի մէջ պէտք է ապրենք մենք երկուսս՝ ես և նա։ Երբ սիրում ես, չը կայ մայր, չը կայ հայր, կայ միայն սէրը. և թող նա յաւէտ ապրի. իսկ ովքեր կեղտոտում են այդ մաքուր սէրը, կին թէ տղամարդ, թող անիծեալ լինեն ամլութեան անէծքով, առակալի հիւանդութիւններով և տանջալից մահով։

Եւ դատարանը արդարացրեց Դօնատօյին, հասարակութեան բուռն ծափահարութեամբ, և Դօնատօն դարձաւ Սեննկրիա՝ հերոսի փառքով. նրան ողջունում էին իբրև մի մարդու, որ խիստ հետևող է հին ժողովրդական բարքերին, վերաւորված պատուի արեան վրէժառութեամբ։

—

Դօնատօյի արդարացումից քիչ յետոյ բանտից ազատվեց և նրա համագիւղացի Էմիլիա Բրակկօն։ Զմեռվայ տխրամած եղանակ էր. մօտենում էր Մանուկ Ցիսուսի ծնունդը. այդ օրերում մարդիկ աւելի բուռն ցանկութիւն են ուզում լինել հարազատների մէջ, հարազատ օջախում. իսկ Էմիլիան և Դօնատօն մենակ են. չէ՞ որ նրանց փառքը այն փառքից չէ, որ մարդկանց յարգանքն է շարժում. մարդասպանը յամենայն դէպս մարդասպան է. նա կարող է զարմացնել, բայց և միայն՝ նրան կարելի է արդարացնել, բայց ինչպէս սիրել։ Երկուսի ձեռքերն էլ արեամբ շաղախված, սրտաբեկ, երկուսն էլ տեսած դատաստանի դրամաս, Սեննկրիայում ոչ ոքի տարօրինակ չը թւաց, որ այդ բաղդից որոշված մարդիկ ընկերացան և որոշեցին իրանց բեկ-բեկ կեանքը քաղցրացնել. նրանք երկուսն էլ ջահել էին, երկուսն էլ կարօտ փաղաքշանքի։

— Ի՞նչ կարիք կայ այստեղ, այս տխուր յիշողութեանց վայրում մնալու,—ասում էր Դօնատօն Էմիլիային առաջին համբոյրներից յետոյ։

— Եթէ մարդս վերադառնայ, ինձ կը սպանէ նա,—որովհետև այժմ ես իրօք դաւաճանեցի նրան,—ասում էր։

Նրանք որոշեցին գնալ ովկիանոսի այն կողմը, հէնց որ ճանապարհածախս կը տնտեսեն, և գուցէ նրանց աջողվէր աշխարհում մի քիչ բաղդ գտնել և մի խաղաղ անկիւն, բայց նրանց շուրջը գտնվեցին մարդիկ, որոնք այսպէս էին մտածում.

«Մենք կարող ենք ներել կրքով սպանութիւնը, մենք ծափահարեցինք ի պաշտպանութիւն պատուի յանցագործութիւնը, բայց միթէ այժմ այդ մարդիկ նոյն տրադիցիաների դէմ չեն գնում, որոնց համար նրանք այդքան արիւն թափեցին»։

Այդ խիստ և մռայլ դատողութիւնները, խստագոյն հնութեան արձագանքները՝ աւելի և աւելի բարձր էին հնչում և վերջապէս հասան Էմիլիայի մօր՝ Սերաֆինա Ամատօյի ականջին, որ մի հպարտ ու գե-րեղ կին էր և, չը նայած յիսնամեայ հասակին, պահպանել էր լեռնականուհու գեղեցկութիւնը։

Սկզբում նա չէր հաւատում այն վիրաւորիչ լուրերին։

— Դա զրպարտութիւն է,—ասում էր նա մարդկանց,—դուք մոռացել էք, թէ ինչպէս իմ աղջիկը տանջվում էր իր պատուի պահպանութեան համար։

— Ոչ թէ մենք, այլ ինքն է մոռացել,—պատասխանում էին մարդիկ։

Այն ժամանակ Սերաֆինան, որ ուրիշ գիւղում էր ապրում, եկաւ աղջկայ մօտ և ասաց նրան.

— Ես չեմ ուզում, որ քո մասին խօսեն այնպէս, ինչպէս սկսել են խօսել։ Այն, ինչ որ դու արել ես անցեալում, մաքուր և ազնիւ գործ է, չը նայած արիւնին. այդպէս պէտք է մնայ և մարդկանց ուսուցման մէջ։

Աղջիկը լալով ասաց.

— Ամբողջ աշխարհը մարդկանց համար է, բայց ինչու համար են մարդիկ, եթէ նրանք իրանց համար չեն։

— Հարցրու այդ մասին քահանային, եթէ ինքդ այնքան յիմար ես, որ չը գիտես այդ,—պատասխանեց մայրը։

Ցետոյ եկաւ Դօնատօյի մօտ և նոյնպէս բոլոր եռանդով զգուշացրեց նրան.

— Իմ աղջկան հանգիստ թող, ապա թէ ոչ վատ կը լինի քեզ համար։

— Լսի՛ր,—սկսեց աղաչել Դօնատօն,—չէ որ ես միշտ սիրել եմ այդ կնոջը, որը նոյնքան անբաղդ է, որքան ես։ Թոյլ տուր տանեմ նրան ուրիշ երկնի տակ, և ամեն ինչ լաւ կը լինի։

Նա այդ խօսքերով կրակի վրա միայն իւղ աւելացրեց.

— Դուք ուզում էք փախչել. կատաղած յուսահատ կանչեց Սերաֆինան.—Ոչ, այդ բանը չը պէտք է լինի։

Նրանք բաժանվեցին գազանի նման մռնչալով, իրար նայելով անհաշտ թշնամիների կրակոտ աչքերով։

Այդ օրից սկսած Սերաֆինան հետևում էր սիրահարներին, ինչպէս խելացի շունը որսին, որը սակայն չէր խանգարում, որ նրանք տեսակցէին ծածուկ գիշերով. չէ՞ որ սէրը նոյնպէս խորամանկ է և ճարպիկ, ինչպէս գազանը։

Բայց մի անգամ Սերաֆինան կարողացաւ ականջ դնել, թէ ինչպէս իր աղջիկը և Դօնատօն ծրագրում էին իրանց փախուստը. այդ չար րօպէին նա վճռեց ի կատար ածել մի սոսկալի միտք։

Կիրակի օրը ժողովուրդը հաւաքված էր եկեղեցի պատարագը լսելու. առաջին շարքերում կանգնած էին կանայք տօնական գոյնզգոյն շորերով, իսկ նրանց ետևում ծնկաչոք էին տղամարդիկ. եկան և սիրահարները իրանց բաղդի մասին աղօթելու Տիրամօրը։

Սերաֆինա Ամատօն եկաւ եկեղեցի բոլորից ուշ, նոյնպէս տօնական շորերով, լայն, ծաղկաւոր գոգնոցի տակ պահած ունենալով կացինը։

Աղօթքը շրթունքներին, յուշիկ քայլերով նա մօտեցաւ Միքայէլ հրեշտակապետի պատկերին, ծունկ չոքեց, երկրպագեց, և աննկատելի մօտենալով իր աղջկայ գլխին, որը ծնկաչոք աղօթում էր, երկու անգամ հարուածեց նրա գլխին լատինական հինգ (V) թւանշանի ձևով, որ նշանակում է վրէժ։

Սոսկումը պատեց բոլորին, ողբ ու կանչով բոլորը դէպի դուռը վազեցին, շատերը անզգայ ընկան յատակին, շատերը լալիս էին երեխայի նման, իսկ Սերաֆինան իբրև արդարադատութեան Նեմեզիդա, կանգնած էր կացինը ձեռին խեղճ Դօնատօյի և անզգայացած աղջկայ առաջ։

Այսպէս նա կանգնեց բաւական ժամանակ, իսկ երբ մարդիկ ուշքի գալով բռնեցին նրան, նա սկսեց բարձրաձայն աղօթել, բարձրացնելով դէպի երկինք վայրի ուրախութեամբ ցոլացող աչքերը.

— Սուրբ Միքայէլ, շնորհակալ եմ քեզանից։ Այդ դու ինձ պարգևեցիր հարկաւոր ոյժը, որ հատուցանէի իմ աղջկայ՝ անարգված կնոջ պատիւը։

Երբ նա իմացաւ, որ Դօնատօն ողջ է և որ նրան աթոռով տարան դեղատուն սոսկալի վէրքերը կապելու, նա սկսեց դողդողալ, և անմիտ աչքերը այս-այն կողմ յածելով ասաց.

— Ո՛չ, ո՛չ, ես հաւատում եմ Աստուծուն, նա կը մեռնի։ Զէ՞ որ ես նրան շատ ծանր վէրքեր հասցրի. այդ զգացին իմ ձեռները. Աստուած արդարամիտ է. այդ մարդը պէտք է մեռնի։

Շուտով այդ կնոջը պէտք է դատեն, և ի հարկէ խիստ կը դատապարտեն. բայց ինչ կարող է սովորեցնել այն մարդու հարուածը, որը ինքն իրան իրաւունք է համարում հասցնել։ Զէ՞ որ «երկաթը չէ փափկում ծեծվելուց»։

Մարդկային դատաստանը ասում է մարդուն.

— Դու մեղաւոր ես։

Մարդը պատասխանում է «այո» կամ «ոչ», և ամեն ինչ մնում է այնպէս, ինչպէս կար։

— Իսկ վերջ ի վերջոյ, թանգագին պարոններ, պէտք է ասել, որ մարդ պէտք է ապրի, բազմանայ այնտեղ, որտեղ նրան դրել է Աստուած, որտեղ նրան սիրում է հողն ու կինը...

Մ. Տարախչեան

[illegible]

...սում, Կաղզվանում, Հաղբուլթում, Ղափանում, Ղազախում, Ղուբայում, Մայկոպում, Մոզդոկում, Հին-Նախիջեւանում, Նուխում, Նոր-Բայազէտում, Նուխում, Նովորոսիյսկում, Շուշում, Թեմիր-Խան-Շուրայում, Շուլաւէրում, Ջխարում, Պեատիգորսկում, Պետրովսկում, Ջալալ-Օղլիում, Սղնախում, Սուխումում, Սուլդայում, Սեւ-Քարում, Սուրամում, Վաղարշապատում, Վեբին-Ագուլիսում, Վլադիկավկազում, Ցարսկիէ-Կոլոդցիում, Քութայիսում, Քարվանսարայում, Փօթիում, Օլթիում եւ Օնիում։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Երրորդ Դումայի սահմանադրական-ռամկավար կուսակցութեան ֆրակցիան «Р. Сл.»-ի ասելով մօտ օրերս միայն լոյս է ընծայել իր գործունէութեան տեղեկագիրը։

«Հնարաւորութիւն չունենալով—ասված է տեղեկագրի մէջ—Դումայի աշխատանքներին ուղղութիւն տալ ըստ մեր աշխարհահայեցողութեան, ֆրակցիան ստիպված էր իր բոլոր ջանքերը լարելու, որպէս զի Դումայի աշխատանքները ազգաբնակութեան բարօրութեան օգտին ծառայէին, կամ գոնէ շատ քիչ վնաս պատճառէին։ Այդ նպատակով նա ստիպված էր լինում եռանդուն կերպով գործել Դումայի բոլոր աշխատանքների ժամանակ, սկսած ենթամասնաժողովներից մինչեւ Դումայի նիստերը։ Համեմատաբար իր փոքր թւով, այդպիսի աշխատանքը ծանր կը լինէր նրա համար եւ անհնարին, եթէ հարկաւոր դէպքերում օգնութիւն չը հասցնէին նրան վրսից ոչ դումայի անդամները՝ մասնակցելով ֆրակցիայի մասնաժողովների աշխատանքներին»։

Վերջում ֆրակցիան դիմում է ընտրողներին, կոչ անելով եռանդուն մասնակցութիւն ցոյց տալ չորրորդ Պետական Դումայի ընտրութիւններին.

«Երեք ամսից յետոյ՝ կը սկսվեն ընտրութիւնները։ Երրորդ Դուման կը կանգնի եթէ ոչ ամբողջ երկրի դատաստանի առաջ, գոնէ, նրանց առաջ, որոնցից այդ իրաւունքը խլված չէ յունիսի 30-ին։ Չորրորդ Դումայի անաջող ընտրութեան դէպքում պատասխանատւութիւնը կընկնի ոչ միայն նրանց վրա, որոնք մեծ սամանութիւն կը ներկայացնեն ընտրութիւնների ժամանակ, այլ եւ նրանց վրա, որոնք կը խուսափեն մասնակցութիւնից, որովհետեւ նրանց խուսափելը կարող է տալ պատահական մեծամասնութիւն»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ. ԳԵՂԱՐ.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Բժիշկ» ամսաթերթի №№ 4-ը, 5-ը եւ 6-ը 1912 թ., Կ. Պոլիս։ 2) «Հայ Գրականութիւն» ամսահանդէսի № 12-ը (1/14 յունիս) 1912 թ., Զմիւռնիա։ 3) «Նոր Այգ» հանդէսի № 6-ը 1912 թ., Մարզւան։ 14) «Վերածնունդ» պարբերաթերթի № 1-ը 15 մայիս) 1912 թ., Կ. Պոլիս։ 5) „Земледѣлецъ" ամսագրի №№ 6-ը եւ 7-ը 1912 թ., Պետերբուրգ։ 6) «Թատրոն եւ երաժշտութիւն» պատկերազարդ հանդէսի № 9—10-ը, 1912 թ., Բագու։ 7) «Ասպարէզ» ժողովածուի Ա. եւ Բ. գրքերը, կազմեց Նորդ, Ալէքսանդրօպօլ, 1912 թ.։ 8) „Наши Соціалисты", Н. П. Васильевъ-ի, Պետերբուրգ, 1912 թ., էջ 72, գ. 10 կ.։ 9) „Правда о кадетахъ", Н. П. Васильевъ-ի, Պետերբուրգ, 1912 թ., էջ 95, գ. 10 կ.։ 10) «Տարազ» հանդէսի № 6—7-ը 1912 թ., Թիֆլիս։

ՄԱՄՈՒԼ

Թիւրքիայի վերջին դէպքերը—երիտասարդ-Թիւրքերի անկումը եւ կառավարութեան ղեկը լիբերալների ձեռքն անցնելը Ջիվինի հերոս Ղազի-Մուխտար փաշայի մեծ վեզիրութեամբ—իրանց վրա են դարձրել քաղաքական շրջանների եւ մամուլի ուշադրութիւնը։ Ներքին քաղաքացիական պատերազմը թէեւ տեղի չունեցաւ շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած կտրուկ միջոցների, այնուամենայնիւ օսմանեան կայսրութեան վերաշինութեան գործը, սահմանադրական երաշխաւորութիւնների սահմանափակումով, այս «Նոր էրայում» էլ կը մնայ անկատար, ինչպէս անկատար մնաց երիտասարդ-Թիւրքերի տիրապետութեան օրերին, որոնց կազմած պետական բարենորոգումների ծրագիրն ու մեծագործ խոստումները լոկ հասարակ ցանկութիւններից դէնը չանցան։

Եւ «հիւանդ մարդը» մինչեւ այսօր էլ մնում է անբուժելի՝ ներքին արիւնահեղ կռիւների եւ արեան նախճիրների առաջ քարացած։

Թիւրքիայի իրերի ներկայ դրութեան մասին բաւականին ուշագրաւ խորհրդածութիւններ է անում եւ երիտասարդ-Թիւրքերի ու «Նոր-էրա» յայտարարող կաբինէտի մասին ճշգրիտ գնահատութիւն տալիս մայրաքաղաքի «Рукь» թերթի աշխատակից Ա. Ցալիկովը։

Երէկվայ սահմանադրականները այսօր դիմում են այնպիսի միջոցների, որոնք արժանի են Աբդիւլ Համիդին միայն։ Բայց մի՞թէ այդպէս չէ եղել առ՛ասարակ իրերի ընթացքը այն բոլոր յեղաշրջումների ժամանակ, որոնք կատարվել են Եւրոպայում վերջին երկու հարիւրամեակում։ Միթէ կռիւը բռնապետութեան դէմ չէր վերջանում մի ուրիշ նոր կռւով՝ երրորդ դասակարգի կռւով չորրորդի հետ։

Թիւրքիայում դասակարգային դիֆֆերենցիացիաները գտնվում են սաղմային վիճակում. այնտեղ չը կայ բանւոր դասակարգ եւրոպական մտքով, եւ այնտեղ կռիւը բռնապետութիւնը տապալելուց յետոյ մի ուրիշ ձեւ ընդունեց. դարձաւ կենտրոնականների կռիւ ընդդէմ ֆէդէրալիստների։

Փոխանակ դասակարգերի կռւի՝ դարձաւ ազգերի կռիւ։

Արդիւնաբերական ույժերի թոյլ զարգացումը երկրում, եւ հետեւապէս ներածման ու արտածման սկզբունքների բացակայութիւնը հասարակական կեանքի մէջ՝ պատճառ եղաւ Թիւրքիայում ազգերի առանձնացման եւ ազգային անտագոնիզմի։

Աւտոնոմիա, ֆեդերալիզմ,—ահա ալբանի, արաբ, մակեդոնացի, սերբ, հայ, քիւրդ, յոյն նացիօնալիստների լօզունգը։

Եթէ Թիւրքիան չը լինէր նահապետական երկրագործ մի երկիր, եթէ նրա առանձին մասերը իրար հետ տնտեսական շահերով սերտ կերպով կապված լինէին եւ ներկայացնէին մի յայտնի տնտեսական ամբողջութիւն, աւտոնոմի լօզունգը չէր սպառնայ օսմանեան կայսրութեանը քայքայման վտանգով։

Միշտ պատրաստ կը լինէր տնտեսական փոխադարձ յարաբերութիւնների այն ներքին սերտ զօդումը, ձուլուածքը, որը կը դարձնէր ապարդիւն եւ անվտանգ ազգային սեպարատիստների ամենակատաղի քարոզները։ Մինչդեռ Թիւրքիայի արդիւնաբերական ույժերի զարգացման ներկայ դրութեամբ՝ Ալբանիայի միենոյն աւտոնոմիան կը լինէր նրա անջատման առաջին քայլը օսմանեան կայսրութիւնից։

Տնտեսական կողմից Ալբանիան աւելի կապված է Աւստրօ-Ունգարիայի հետ, քան Թիւրքիայի։

Աւտոնոմիա ստացած Մակեդոնիան աւելի մօտիկ կը լինէր Բօլգարիային, քան Թիւրքիային, եւ Մակեդոնիայի աւտոնոմիան նրա բօլգար ազգաբնակութիւնը կօգտագործէր օսմանեան կայսրութեան դէմ կռիւ մղելով Բօլգարիայի հետ միանալու համար։

Կարծում են չը հասկանալ այդ բոլորը օսմանեան հայրենասէրները։

Եւ մենք կարծում ենք, որ Թիւրքական ոչ մի կառավարութիւն յօժարակամ կերպով չի տայ այդ բանը կայսրութեան այս կամ այն մասին, իսկ ամենից աւելի չի տայ Ալբանիային։

Այդ կողմից Ղազի-Մուխտար փաշայի կառավարութիւնը կընթանայ իր նախորդների շաւղով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻԱԿ ԵԼՔԸ

Ցօփանեան դպրոցի համար հոգաբարձու ընտրելու խնդիրը՝ պատուհաս դարձաւ մեր գլխին։ Երեւի նոյնպիսի պատուհաս էլ սպասվում է Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան գործում։ Ասում են, որ Ներսիսեան դպ. հոգաբարձական կազմի ժամանակաշրջանը անցեալ մայիսին է լրացել, սակայն որի մասին մեր պարոնները մոլլայական լռութիւն են պահպանում։

Ես դրանց անանուն կուսակցականներ եմ անւանում, որովհետեւ դրանք պաշտօնապէս ոչ մի իդէօլօգիա չեն դաւանում, այլ ժողովված միասին՝ ազգային խնդիրների մասին պարսկական դէրվիշի նման կուրծք են ծեծում, սարից իջած չօբանների պէս, կոկորդ սեղմում եկեղեցիներում, իբրեւ թէ դպրոցական, եկեղեցական շահեր պաշտպանում, սակայն սրանց ղեկավարները մի ժամանակ Էջմիածնի հին պատերի մէջ երջանկայիշատակ Մկրտիչ I կաթողիկոսի սարքած «պառլամենտի» աթոռներից՝ «անկցի եկեղեցին», «անկցի կաթողիկոսութիւն» էին բղաւում եւ վանքապատկան հողերը ցանկանում բաժանել ամենին, մի խօսքով՝ այն երանելի ժամանակը դարձել էին միջազգային մոլլաներ...

Այն գոնէ սկզբունք է, եւ ես այդպիսիներին անկեղծ համակրում եմ, որովհետեւ լաւ թէ վատ՝ դաւանում էին որոշ գաղափար։

Սակայն շուտով քաղաքական հանգամանքները փոխվեցին. փոխվեցին եւ այդ մօղայամիտ մոլլաները ու դարձան այժմ ազգային մոլլաներ։

Ահա այդ մոլլաներն են, որ իրանց օրգանով մի ժամանակ իրանց հալածած եկեղեցին ու կաթողիկոսութիւնն են այժմ պաշտպանում...

Հաւատա՞լ...

Առ այժմ հաւատը թողնենք մի կողմ, անցնենք փաստերին։ Վերեւ ասացինք, որ նրանք դեռ Ցօփանեան դպրոցի հոգաբարձութեան լիազօրութեան ժամանակը չը լրացած՝ հայ հօրիզօնի վրա դրին այդ խնդիրը, իսկ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան լիազօրութեան ժամանակի լրացման մասին լռում են արկածախնդիր Մոլլա-Նասրէդդինի նման։

Սա ինչ գաղտնիք է... Գաղտնիքը հասարակ է. նրանք՝ իրանց տղերքն են, իսկ Ցօփանեան դպրոցի հոգաբարձուները՝ ոչ իրանց մարդիկը...

Սա է գաղտնիքը, որ գաշտում գլուխը ձիւնի մէջ թագցնող փաղանի (միրհաւ) պէս իրանցը չը տեսնելու են դնում։

Եւ այդ անանուն կուսակցութիւնների դէնպետները այժմ դուրս են եկել ասպարէզ եւ Ցօփ. դպրոցի համար ընտրված իրանց ոչ ցանկալի պատուիրակներից բժշկապետ Նաւասարդեանի ընտրութեան օրինական եւ ոչ օրինական լինելու եւ մի շարք նէյնիմների մասին են խօսում։

Բժշկ. Նաւասարդեանին ամենքս էլ ճանաչում ենք վաղուց ի վեր. եթէ նա սխալ էլ գործելու լինի, բոլորն էլ կասեն, որ այդ՝ շահի համար չէ անվում։ Բայց յարգելի բժիշկը իր բարձրութիւնից իջնելով՝ սկսում է բացատրութիւններ տալ այն մարդկանց, որոնք իրանց գլխի գոյնը ամեն օր փոխում են, ինչպէս հնդուհաւը՝ իր մարիկի մօտ...

Եւ այդ բոլոր բացատրութիւններից յետոյ, որ խիղճ եւ որոշ գոյն ունեցող մարդիկ կը տեսնէին բժշկապետի մաքրութիւնը, բայց «Հօրիզօնի» Ղազարեանները չեն տեսնում այդ, այլ նորից դուրս գալով՝ «Հօրիզօնի» յուլիսի 19-ի (№154) էջերը «Բժշկապետ Նաւասարդեան» վերտառութեամբ յօդուած գրում, որի միտքը այնքան է անազարտ, որքան իրանց դաւանած իդէօլօգիան։

Ես, գոնէ, յարգելի բժշկապետին խորհուրդ կը տայի չը պատասխանել այդպիսիներին, հետեւողական լինելով ժողովրդական այս առածներին—«սեւին սապօնն ինչ անի, խեւին՝ խրատը». կամ «իմացողին՝ մէկ, չիմացողին՝ հազար ու մէկ»։

Եթէ միայն պ. Ա. Ղազարեանի պատասխանը լինէր գրված պատկառանքով, որին ամենայն իրաւամբ արժան է մեր ժողովրդի վրա այնքան երախտիք ունեցող բժիշկը։ Բայց այդ ինչ բանն է Ղազարեանների...

Գրելու ոճի հետ հաշտվենք, որ երեք սիւնակ լցրած է զուտ կուլտուրական հայհոյանքներով. գոնէ մի հատիկ միտք լինէր միջին. մի հատիկ միտք, այո, կայ, բայց նա էլ սուտ ու սխալ—այն է, պ. Ա. Ղազարեանը «Հօրիզօնի» № 154-ում գրած յօդուածով փորձում է ջրել յարգելի բժշկապետի պատասխանը, որ տպված էր «Մշակի» էջերում, բայց իրապէս միայն մի միտք է յայտնում, երբ ասում է՝ «հինը (ընտրութեան մասին Լ) ձայների համեմատական առաւելութիւնն է ընդունում, իսկ նորը՝ ձայների մեծամասնութիւնը»։

Սա հիմնովին սխալ միտք է, որովհետեւ յարգելի բժշկապետը իր յօդուածում երբէք այդպիսի միտք չէ արտայայտել. հաւանական է, որ պարոնը կարդացել է յօդուածը՝ առանց ըմբռնելու միտքը, վազել, որ շուտ բանայ հայհոյանքի տոպրակի բերանը։

Անցնենք բուն խնդրին. ճիշդը սա է, որ բժշկապետն է ասում. եւ յոյս ունեմ՝ յարգելի բժիշկը կըհաստատի իմ ասածները.—«որ համեմատական առաւելութեամբ ընտրելը ես որոշում է ժողովի մեծամասնութիւնը, ուրեմն այդ երկու միտքը միմեանց դիմադրել չէ կարելի. այսինքն դարձեալ մեծամասնութիւնն է, որ ընտրում է համեմատական առաւելութեամբ»։ Ահա այս աքսիոմայի մասին է գրել պ. բժշկապետը, իսկ հօրիզօնական Ղազարեանները այդ հասարակ միտքը մտցնելով իրանց լօգիկայի բովը՝ խեղաթիւրել, զուլուսական հասկացողութիւն են դարձրել։

Եւ ես զարմանում եմ, որ յարգելի բժշկապետը այսպիսիների հետ գլուխ է դնում ու պատասխանում։

Իսկ ես իմ հերթին կասեմ, որ դրանք ոչ սեւ են եւ ոչ խեւ, ոչ իմացող եւ ոչ չիմացող, այլ ամեն հաւատից կազմված մի զանգուած են դրանք, որոնց գոյութիւնը իրանցով էլ պիտի վերջանայ, որովհետեւ պարազիտների կեանքը մի հատիկ հարով է միշտ վերջանում։ Եւ հասարակութիւնը վաղ թէ ուշ յանձն կառնի բժշկի այդ դերը եւ կասի այդ մոլլաներին իր վերջին խօսքը։

Դրանք սկզբունքների պայքարից առաջ եկած թիւրիմացութիւնների զոհեր են, որ մի օր սեւին սպիտակ են անւանում, միւս օրը սպիտակին՝ սեւ. դրանց միայն խղճալ է հարկաւոր, ոչ թէ իւրաքանչիւր խծբծանքներին պատասխան տալ։

Այդ է միակ ելքը։

Սիւլլա

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

27 յուլիսի

ԿՕԼՕԳՐԻՎ։ Սարսափելի շոգեր են։ Պատահել են արեւահարութեան մի քանի դէպքեր, անտառային հրդեհներ։

ԿԻԵՎ։ Սաստիկ հեղեղից քաղաքի ստորին մասը, շուկաներն ու տների ստորին յարկերը լցվել են ջրով. հեղեղվել է էլեկտրաքարշի գիծը։ Փողոցներից շատերում երթեւեկութիւնը դադարել է։ Գաւառում ոչնչացվել են այգիները, բանջարանոցները եւ խոտհարքը։

ՕԴԵՍՍԱ։ Կալանաւորված է հարաւում գործող կեղծարարների մի խումբ, որը կեղծ հաւատարմաթղթերով խոշոր ֆիրմաների անունից ստանում էր մեծարժէք ապրանքներ եւ փոխարէնը տալիս կեղծ մուրհակներ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐՄՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին եւ երեխայոց հիւ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին եւ նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց եւ երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի եւ քթի հիւ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան եւ միզասեռ. հ.։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց եւ երեխայոց հ.։

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին եւ երեխայոց հիւ. եւ ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲԱՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ —1—2 ժ. անկաբարձութիւն եւ կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) եւ օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—73

Վարդան Ցարութիւնեան Լատիֆեանի ալիւրի եւ հացահատիկի պահեստի

ԿԱՐՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ

համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է մի հմուտ

ՀԱՇՒԱՊԱՀ

Պայմանների համար դիմել՝ Թիֆլիս, Разъѣзжая ул. № 9. Վարդան Լատիֆեանցի գրասենեակը։ Գաւառացիները կարող են դիմել նաեւ Կարսի բաժանմունքին։

548. 2—2

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ

հայոց եկեղ.-ծխական երկդ. երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր են

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ եւ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐ

հայոց եւ ռուսաց լեզուների, հայոց եւ ռուսաց պատմութիւնների, ռուսաց եւ ընդհանուր աշխարհագրութիւնների, բնագիտութեան, հայրենագիտութեան, ձեռագործի, երկրաչափական ձեւագիտութեան եւ գծագրութեան համար։ Պայմանների մասին դիմել՝ Городъ Ахалкалаки (Тифл. губ.), Попечительству Арм. церков.-прих. школы.

(ա.օ.) 545. 3—3

ՎՐԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՑԻՆԿՕԳՐԱՖԻԱՆ

Ընդունում է ցինկօգրաֆիական կլիշէներ պատուէրներ եւ պատրաստում է մաքուր, ճշգրութեամբ եւ մատչելի գներով։

Թիֆլիս, Վանքի Մեծ փողոց։

(հ.կ.) 522. 6—4

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

յաջողակ ձայն ունեցող եւ ժամակարգութեան հմուտ **տիրացու,**

որը նաեւ կունենայ դասեր դպրոցում։ Պահանջվում է կրթական ցենզ ոչ պակաս քան թեմական դպրոցի Դ. դասարանի։ Դիմել՝ Петровскъ, Дагестанской обл., Армянскому церковно-приходскому Попечительству.

(հ.կ.) 547. 4—1

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐ) ԴԷՄ

ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ

„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ"

ներգործում է արագ եւ արմատականապէս, եւ բժիշկների վկայութեամբ համարվում է լաւն հաստատուն միջոց։ Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իւրաքանչիւր մեծ դեղատանը, գինը՝ 1 ր. եւ 1 ր. 80 կ.։

Միաժամանակ լաւ է ներգործում քէ սուր եւ քէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ քորը։

ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.

Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։

Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։

(Կ.) (П. 23620) 52—29

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են հետեւեալ գրքերը.

Խան-Ազատ. «Հին աշխարհի պատմութիւնը», 170 գծ. նկ. 1 ր. 25 կ.

Մոնոոեան Պետ. «Հայրենի աւերակները», ճան. տպ. եւ յուշեր 20 կ.

Բուրակին. «Սարերկրեայ կրակ» 50 կ.

«ՊԱՏԱՆԻ», ամսանախ (IV—VI) 20 կ.

Ցարութիւնեան Մարտ. «Բացատրական բառգիրք», 4 պրակը բաժանորդ. . . . 1 ր.

Նար-Դոս. «Մահը», վէպ 1 ր. 20 կ.

Մուրացան. «Գէորգ Մարզպետունի» . . . 1 ր. 20 կ.

Տէր-Նիկողոսեան Գ. «Առաջին հիւանդապահութիւն» . . . 5 կ.

Տէր-Ղեւոնդեան. «Փուչ աշխարհ», վէպ . . . 60 կ.

Ծուղուրեան Ց. ք. «Շիրինանց Նախշունը» . . . 80 կ.

Քալթանեան. «Աղիքների ճիճուներ եւ սրանցից առաջացած հիւանդութիւնները» . 10 կ.

Միսկինեան. «Ջրոյց երկնքի գաղտնիքների մասին» . 15 կ.

Դանիէլեան. «Ժանտախտ» 20 կ.

«ԳԱՐՈՒՆ» ալմանախ III 1 ր. 50 կ.

Միեւնոյն գրատունը վաճառվում են հրապարակում լոյս տեսած թէ հայերէն եւ թէ օտարազգի նոր դասագրքեր։ Դպրոցներին, գրադարաններին զեղչ է տրվում։ Պատուէրները կատարվում են արագ։

Դիմել՝ Тифлисъ, Центральная Книжная Торговля, С. П. Терь-Исраеліанцъ.

Նկարչութեան, չքեղ ձեռագործի եւ կարուձեւի դպրոցաւարտ,

երեք տարվայ փորձառու, թեմի մասնագէտ ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, պաշտօն է որոնում հայոց ծխական կամ պրոֆեսիոնալ դպրոցներից մէկում. կարող է ստանձնել նաեւ ՎԵՐԱԿԱՑՈՒՀՈՒ պաշտօն։ Վերոյիշեալ առարկաներից ունի աւարտման վկայականներ։ Համաձայն է գնալ թէ ուրիշ քաղաքներ եւ թէ գաւառներ։ Դիմել՝ «Հովիտ» խմբագրատան Ե. ա.-ք. Երզնկեանցին։ Редакція „Овитъ" Курная ул. № 3.

(Ե. Կ.) 541. 4—3

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.

ОСТЕРЕГАТЬСЯ ПОДДѢЛОКЪ! ПРОВИЗОРА Г. Ф. ЮРГЕНСЪ БОРНО-ТИМОЛОВОЕ МЫЛО ОТЪ ПОТА, ЗАГАРА, ВЕСНУШЕКЪ, УГРЕЙ, ПРЫЩЕЙ И ЖЕЛТЫХЪ ПЯТЕНЪ. БЛАГОВОННОЕ ТУАЛЕТНОЕ МЫЛО ВЫСШАГО ДОСТОИНСТВА ПРОДАЕТСЯ ВЕЗДѢ 1/1 КУС. 50 К. 1/2 КУС. 30 К.

Главный складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва.

(М. 5874) 24—13

ՄԵՐՎԻ

հայոց եկ.-ծխ. երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր է

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

12 դաս հայոց լեզուի, 4 դաս իրազննութեան, 2 դաս վայելչագրութեան եւ 8 դաս երգեցողութեան համար։ Բացի դրանից պիտի իմանայ կազմել քառաձայն խումբ, ունենայ լաւ ձայն եւ կիրակի ու տօն օրերին երգէ եկեղեցում։ Ռոճիկ միմիայն 700 րուբլի։ Դիմել՝ Тифлисъ, Мадатовскій островъ, заводъ Джагетяна.

Աւագ. ուսուցիչ՝ Պատ. Աթաբէգեան

(Շ. Կ.) 542. 3—3

Աշտարակի Կենտր. ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

1) Բարձրագոյն կրթութեամբ կամ ճեմարանաւարտ՝ հայոց լեզուի, հայոց գրականութեան, եկեղեց. պատմութեան 21 դաս։

2) Բարձրագոյն կրթութեամբ կամ ինստիտուտից՝ ռուսաց լեզուի, հանրահաշւի երկրաչափութեան 21 դաս։

3) Վարժուհի՝ վերակացութեան, կարձևի (6 դաս) եւ թւաբանութեան (3 դ.)։

Տեսուչ՝ Յոհան Դաւթեան, ԴԻԼԻՋԱ[illegible]

(ա.օ.) 543. 3—3

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ հայոց երկսեռ դպրոցների համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ.

Մի ուսուցիչ, որ աւանդելու է օրիորդաց դպրոցում՝ բնագիտութիւն V եւ [illegible] բաժ. 6 դաս, առողջապահութիւն VI բաժ. 2 դաս, թւաբանութիւն IV, V եւ VI բաժ. 9 դաս, երկրաչափական ձեւագիտութիւն III—VI բաժ. 6 դաս, վայելչագրութիւն 2 դաս, ընդամենը 25 դաս 615 րուբլի ռոճիկով։

Մի ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի, որը աւանդելու է օրիորդաց դպրոցում թւաբանութիւն II եւ III բաժ. 14 դաս, [illegible] տղայոց դպրոցում ռուսաց լեզու երկու III բաժ. 10 դաս, ընդամենը 24 դաս 600 ր. ռոճիկ[illegible]

Մի ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի, որը աւանդելու է տղայոց դպրոցում [illegible] սաց լեզու II, IV եւ V բաժ. 22 դաս, [illegible] սաց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն V բաժ. 2 դաս, ընդամենը 24 դաս, 600 ր. ռոճիկո[illegible]

Մի վերակացուհի շաբաթական 2 գրութեան դասով 220 րուբլի ռոճիկ[illegible]

Դիմել հոգաբարձութեան մինչեւ օգոստոսի 10-ը։

Նախագահող Պ. Մակարեան

Քարտուղար՝ Ս. Ճզմաճեան

(օ.մ.) 551. 3—1

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.